

Střídavá péče a péče o děti z neúplné rodiny – aspekty, doporučení

Petra Říhová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra ŘÍHOVÁ**
Osobní číslo: **H128431**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Střídavá péče a péče o děti z neúplné rodiny –
aspekty, doporučení**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím, bude práce zaměřena:

- na nově vzniklé rodiny po rozvodu
- na dopad rozvodu na děti
- na přístup k výchově dětí, výchovné postupy a zejména komunikaci s chybějícím členem rodiny
- na poukázání na specifika při výchově dětí z neúplné rodiny

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum zaměřený na každodenní život neúplné rodiny, kde dítě žije po rozvodu s matkou.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Berger, M., Gravillon, I. Když se rodiče rozvádějí: jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci. Praha: Portál, 2011.

Colorosová, B. Krizové situace v rodině. Praha: Ikar, 2008.

Novák, T. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Praha: Grada, 2012.

Sobotková, I. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2012.

Špaňhelová, I. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2011.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Zuzana Němcová, Ph.D.

Skupina managementu a ekonomiky

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

PETRA ŘÍHOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 14. 2. 2014

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce na téma Střídavá péče a péče o děti z neúplné rodiny se zabývá výchovou po rozvodu manželství a střídavou péčí. Popisuje střídavou péči a další možné druhy svěřeni dítěte do výchovy po rozvodu manželství. Odpovídá na otázky, jaký má střídavá péče a život v neúplné rodině vliv na pozdější život dítěte.

Klíčová slova: dítě, rozvod, neúplná rodina, porozvodová péče o děti, výhradní péče, střídavá péče

ABSTRACT

The bachelor thesis called Shared Custody and Care for Children from Single-Parent Family deals with education after divorce and shared custody. It describes shared custody and other possible types of custody of a child after divorce. It answers of questions, such as what effect does shared custody and life in a single-parent family have on child's future life.

Key words: child, divorce, single-parent family, care for children after divorce, sole care, shared custody

Poděkování

Děkuji paní Ing. Zuzaně Němcové, PhD. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce a které si nesmírně vážím.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Říhová Petra

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA JAKO ZÁKLAD STÁTU	12
1.1 RODINA V DNEŠNÍ SPOLEČNOSTI	13
1.1.1 Základní funkce rodiny	13
2 ROZPAD A ROZVOD MANŽELSTVÍ	15
2.1 HLAVNÍ PŘÍČINY ROZPADU A ROZVODU MANŽELSTVÍ.....	17
2.2 PRÁVNÍ ÚPRAVA RODINNÝCH POMĚRŮ	19
2.3 OBČANSKÝ ZÁKONÍK Č. 89/2012 SB.....	19
3 DRUHY POROZVODOVÉ PÉČE O DÍTĚ, STRÍDAVÁ PÉČE	21
3.1 VÝHRADNÍ PÉČE JEDNOHO Z RODIČŮ.....	22
3.2 STRÍDAVÁ PÉČE	23
3.2.1 Předpoklady „střídavky“	25
3.2.2 Výhody střídavé péče	26
3.2.3 Nevýhody střídavé péče	27
3.2.4 Obecná doporučení.....	28
4 NEÚPLNÁ RODINA	29
4.1 NEÚPLNÁ RODINA V ČELE S MATKOU	30
4.2 NEÚPLNÁ RODINA V ČELE S OTCEM.....	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
5 METODOLOGIE	35
5.1 VYMEZENÍ CÍLE VÝZKUMU, METODY A TECHNIKY SBĚRU DAT	35
5.2 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU	36
6 VLASTNÍ VÝZKUM	37
6.1 PRVNÍ KASUISTIKA – PAN MAREK S.	37
6.2 DRUHÁ KASUISTIKA – SLEČNA JANA K.	40
6.3 TŘETÍ KASUISTIKA – SLEČNA LUCIE P.	43
7 NÁVRH A PŘÍNOS PRÁCE	47
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
SEZNAM TABULEK	54
SEZNAM GRAFŮ	55
SEZNAM PŘÍLOH	56

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Střídavá péče a péče o děti z neúplných rodin – aspekty, doporučení“. Proč zrovna toto téma? Rodinné právo mne vždy lákalo a bavilo, a proto, když jsem zjistila, že jedno z témat na bakalářskou práci je toto, týkající se rodiny a vztahů v rodině, věděla jsem, že právě to je to, o čem chci psát.

Téma střídavé péče a celkově péče o děti po rozvodech je velmi aktuální a čím dál tím běžnější. V dnešní společnosti se můžeme setkat s mnoha názory na rozvody a porozvodovou péči o děti, ale myslím si, že už tyto názory nejsou tak kritické a nesouhlasné, jako tomu bylo dříve. Rozvod v dnešní společnosti se stává velmi častou záležitostí a vyvrcholením společného života mnoha manželů. V mém okolí se vyskytuje mnoho rodin, které si rozvodem prošly a i ta naše není výjimkou.

Díky tomu, že jsem si rozvodem rodičů sama prošla a byla jsem svědkem i několika rozvodů mých známých, všimla jsem si, jak velký vliv má rozvod nejen na samotné manžely, ale i široké okolí daných lidí. Rozvod velmi negativně ovlivní psychiku nejen manželů, ale i jejich dětí a příbuzných.

Mohla jsem být svědkem mnoha hádek nejenom o majetku, komu co zůstane po rozvodu, ale hlavně hádek a přetahování o děti. Ve většině případů to dopadlo tak, že dané dítě bylo svěřeno do péče matky a otec mohl dítě vídat jen ve stanovené dny. Ve svém blízkém okolí znám ale také jeden případ, kdy dítě bylo svěřeno do péče otce a matka úplně ztratila zájem o toto dítě. Je také několik lidí, kteří se pokoušeli o střídavou výchovu, ale ve většině případů od toho nakonec ustoupili, protože zjistili, že nejsou schopni se společně dohodnout na výchově a všech věcech týkajících se výchovy dítěte i přesto, že se to na začátku zdálo velmi snadné.

Na základě svých zkušeností a zkušeností svých známých jsem se rozhodla věnovat se porozvodové péči o děti a také tomu, proč v dnešní době spousta lidí se střídavou výchovou dětí, od tohoto ustoupí a vrátí se zase k výhradní péči jednoho z rodičů.

Moje bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a na část praktickou. V první kapitole teoretické části jsou definice pojmu rodina, jak jej například uvádí Psychologický slovník, a dále se tato kapitola věnuje rodině v současné společnosti, jejími znaky a základními funkcemi.

Druhá kapitola se věnuje konkrétně rozvodu rodičů, jaké jsou hlavní příčiny rozvodu a jak se na rozvod dívá legislativa ČR. Je tu uvedeno, co předchází samotnému řízení o rozvod a také je v této kapitole popsán nový občanský zákoník, zákon č.89/2012 Sb., který navrátil rodinné právo do občanského zákoníku a tím úplně zrušil zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

Třetí kapitola teoretické části se zabývá porozvodovou péčí o dítě a hlavně střídavou péčí. Jsou zde podmínky, kdy je možné střídavou péčí uskutečnit, ale jsou zde také podmínky a překážky realizování střídavé péče po rozvodu. Tato kapitola se také zabývá dopadem výhradní a střídavé péče na dítě. V této kapitole jsou vyjmenována obecná doporučení, kterými by se měli rodiče řídit, aby mohla střídavá péče fungovat tak, jak by měla, a aby měla co nejmenší negativní dopad na dítě.

V poslední kapitole se věnuji neúplné rodině, a to nejen neúplné rodině v čele s matkou, ale i v čele s otcem, což není v naší společnosti příliš běžné. Jsou zde vyjmenovány negativní důsledky na dítě, pokud žije jen s jedním rodičem a toho druhého vidá občas nebo vůbec. Dále jsou zde zmíněna určitá doporučení, jak se věnovat dítěti, které žije v neúplné rodině, aby nemělo pocit, že strádá či o něco přichází tím, že nežije v úplné rodině.

Cílem mé bakalářské práce je analýza institutu střídavé péče a péče v neúplné rodině a jejich pozdější vliv na život dítěte. Cílem bylo také zjistit, jak často u nás rodiče využívají institut střídavé výchovy a který z rodičů má o střídavou péči větší zájem.

V praktické části bakalářské práce se zabývám kvalitativní formou výzkumu. Pomocí rozhovorů s dnes už zletilými dětmi a následných kazuistik jednotlivých případů, jsem se snažila dospět k cíli, zdali měla nebo neměla střídavá péče či život v neúplné rodině vliv na jejich současný život.

Jako hlavní metoda kvalitativního výzkumu je zde použita metoda rozhovoru a metoda přímého pozorování. Polostrukturované rozhovory byly zaznamenávány na diktafon a následně byly přepsány. Přepisy těchto rozhovorů jsou uvedeny v příloze bakalářské práce. Na základě těchto rozhovorů pak byly provedeny jednotlivé kazuistiky, ve kterých je popsán průběh porozvodové péče u daného jedince. K metodě přímého pozorování mi pomohla důvěrná známost s respondenty.

V poslední kapitole praktické části bakalářské práce je zmíněno, co bylo cílem práce, na co je práce prováděná a za jakým účelem byl udělán průzkum. Také je v této kapitole zmíněn přínos práce pro sociální pedagogiku.

Zdrojem mé bakalářské práce byla nejen odborná literatura, ale také různé odborné články zabývající se tímto tématem a dále také spisová dokumentace, která je vedena na orgánech sociálně-právní ochrany dětí.

Tato bakalářská práce má svůj přínos i pro sociální pedagogiku, neboť pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí vykonává sociální práci. Oba dva tyto obory spolu velmi úzce souvisí a i cíl těchto oborů je stejný, oba dva se zabývají odhalením sociálního problému a jeho následným vyřešením.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA JAKO ZÁKLAD STÁTU

Definovat pojem rodina je velmi problematické a tento pojem lze chápat z různých úhlů a hledisek. Liší se nejen podle přístupu vědních disciplín, jako je např. sociologie, psychologie nebo právo, ale také se liší i v mnoha oblastech praxe.

Rodina je velmi proměnlivý systém, který se neustále mění a vyvíjí. Jinou rodinu měli naši předkové v dobách minulých, jinou rodinu utváříme my sami a naše děti budou mít už zase úplně jinou rodinu. Pro každého z nás rovněž znamená pojem rodina něco jiného. Někdo považuje za rodinu manžele s dětmi, někdo za rodinu považuje jenom manžele bez dětí a najdou se i tací, kteří považují za rodinu všechny své příbuzné sahající až do několikátého kolene.

Dle psychologického slovníku [Hartl, Hartlová, 2009, s. 512] je rodina charakterizována jako společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.

Psychologický slovník rozlišuje rodinu nukleární, která zahrnuje otce, matku a jejich děti, a rodinu širší, kde je součástí i další příbuzenstvo jako jsou prarodiče, tety, bratřenci apod.

Ilona Špaňhelová uvádí ve své knize *Dítě a rozvod rodičů* definici J. Langmeira. Rodina je podle něj „*biopsychosociální skupina, která vzniká ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi kterými neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí.*“¹

Josef Výrost zmiňuje ve své knize *Aplikovaná sociální psychologie* například definici J. Odehnala. „*Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.*“²

¹ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2011, s. 11

² VÝROST, Jozef a Ivan, SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, s. 303

1.1 Rodina v dnešní společnosti

Dnešní rodina se od dřívějšího pojetí rodiny velmi liší. Současná rodina má některé společné charakteristiky v západním světě. Díky těmto charakteristikám lze částečně vysvětlit nestabilitu rodiny, která v dnešní době je. Nestabilita rodiny přináší mnoho problémů, jedním nejzávažnějším a nejrozšířenějším je porozvodová péče o děti. Co se týká České republiky, je u nás rozvodovost vysoká.

Současná rodina se podle Ilony Špaňhelové vyznačuje těmito znaky [Špaňhelová, 2011, s. 11]:

- růst zaměstnanosti žen i mužů – v dnešní době rodiče stráví daleko víc času v práci, než tomu bylo dřív
- růst vzdělanosti žen – ženy obsazují váženější posty ve firmách a tím mají méně času na rodinu
- méně rozdílů mezi mužskou a ženskou rolí – dnes není již nic zvláštního na tom, když muž například zůstane na rodičovské dovolené
- omezení časového prostoru kontaktů rodičů a dětí – mnohé jejich zodpovědnosti zastávají prarodiče nebo jsou v tom děti ponechány samy
- činnosti, které dříve dělala a vykonávala rodina, se posunují do společenských služeb
- omezení vícegeneračních vztahů
- migrace obyvatel z venkova do měst nebo do satelitních městeček
- velký technický rozvoj – tím se omezují mezilidské vztahy
- snížení vlivu náboženství

1.1.1 Základní funkce rodiny

Funkce rodiny se vyvíjí nejen v souvislosti se společenskými změnami, ale také s proměnou kulturních faktorů, které mají vliv na postavení rodiny ve společnosti a na vztahy uvnitř dané rodiny. Funkce rodiny by se daly chápat jako úkoly, které rodina jednak plní vůči sobě navzájem a jednak vůči společnosti, ve které se vyskytuje.

Funkce rodiny se také postupně měnily, některé dřívější funkce rodina pozbyla, některé získaly na důležitosti. I. Špaňhelová [2011, s. 12] uvádí z hlediska sociální psychologie čtyři základní funkce.

1. Biologicko-reprodukční funkce – je to funkce umožňující rodičům plodit děti.
2. Ekonomicko-zabezpečovací funkce – tato funkce zabezpečuje to, že rodina se stará, aby děti byly dostatečně ekonomicky zabezpečené. Rodiče mají tíhu odpovědnosti za zabezpečení materiálních podmínek, které jsou potřeba k životu rodiny.
3. Emocionální funkce – rodina má za úkol emočně zabezpečovat dítě, sdílet s ním jeho pocity, pomáhat mu k jejich vyjadřování, dávat dítěti najevo své pocity a mluvit s ním o nich. Zahrnovat dítě láskou, které má ale i určité mantinely a to například nelhat druhému.
4. Socializačně výchovná funkce – rodina poskytuje svému dítěti základní orientaci ve společnosti a ve světě. Rodiče by měli vychovávat děti k tomu, aby si byly jisté v prostředí, ve kterém se pohybují.

Základní práva a povinnosti rodičů a dětí stanovuje Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., který vymezuje i pojem rodičovská odpovědnost. „*Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.*“³

Pro to, aby rodina mohla plnit všechny uvedené funkce, je potřeba přítomnost všech členů rodiny. Hlavně tedy obou rodičů. Je všeobecným faktem, že absence jednoho z rodičů, ať už matky či otce, je velmi škodlivá jak pro sociální, tak i pro emocionální vývoj dítěte. Pokud už má dojít k rozpadu rodiny, mělo by dojít aspoň k udržení vztahů mezi oběma rodiči a dítětem jak nejvíce to jde.

³ <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcansky-zakonik/cast2h2d2.aspx#cast2h2d2o3>

2 ROZPAD A ROZVOD MANŽELSTVÍ

Rozvod manželství je v dnešní společnosti jediný způsob, kterým může být za života manželů zrušeno jejich manželství. V současnosti je rozvod manželství brán jako běžná věc, která se děje pomalu denně. I na děti z rozvedených rodin se dnes pohlíží naprosto normálně, oproti tomu, jak to bylo dříve, kdy byl rozvod brán jako něco naprosto společensky nevhodného a nepřipustného.

„Uchování stability vztahu již není hlavní starostí, místo toho se považuje za důležitější citové uspokojení a sexuální vztahy. Lidé dnes nečekají, že věci budou mít dlouhé trvání – platí to o práci, i majetku, a ke škodě zúčastněných dětí často i o manželství.“⁴

V dnešní době partneři uzavírají manželství s tím, že vědí, že jej můžou zase kdykoliv ukončit. Je společensky přijatelné žít na tzv. „psí knížku“, kdy partneři spolu žijí, sdílí společnou domácnost, vychovávají společně děti, ale jejich soužití není stvrzené manželským sňatkem.

Když se manželé rozhodnou ukončit své soužití rozvodem, čeká na ně velké množství rozhodování. Ať už se jedná o uspořádání bydlení po rozvodu či rozdělení majetku, tak hlavně o porozvodové péči o dítě, zda budou schopni podílet se na výchově dítěte stejně jako dosud, nebo bude dítě svěřeno do výlučné péče jednomu z nich. Mnoho rodičů přemýšlí při rozvodu sobecky a nepřemýšlí vůbec nad tím, co rozvod přinese dětem a jak je to může psychicky poznamenat, třeba až do smrti. Ne vždy ale rozvod zasáhne děti negativně. V případě, že rozvodu předcházelo velké množství rozporů mezi rodiči, hádky, napětí a podobně, myslím si, že i pro ty děti je vysvobuzující, když se jejich rodiče rozvedou. V mnoha případech se vztahy v rodině po rozvodu uklidní a rodiče jsou spolu schopni komunikovat daleko lépe, než tomu bylo za dob jejich manželství. Ale i naopak, jsou případy, kdy se rodiče nemůžou vystát ani po rozvodu a dělají si naschvály třeba i na úkor dětí.

Podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. je možné manželství rozvést, pokud je jejich soužití hluboce a trvale rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. Příčin takového rozvratu je spousta.

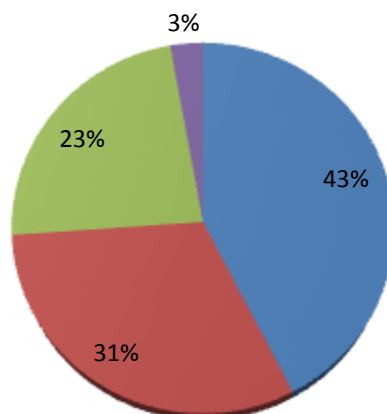
⁴ SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004, s. 16

Na grafu je názorně zobrazeno, že nejvíce rozvedených manželství v České republice za rok 2013 bylo bezdětných. Z tohoto grafu je tedy patrné, že čím více dětí lidé mají, tím méně dochází k rozpadu a následnému rozvodu jejich manželství. Z toho lze usuzovat, že děti jsou nejčastěji důvodem setrvání rodičů v manželství a při nějakém rozvratu je u nich větší snaha o nápravu než právě u bezdětných manželství, kde manželé nemají důvod při hlubokém rozvratu spolu dále setrvávat v manželství.

Graf 1: Počet rozvedených manželství za rok 2012

Počet rozvedených manželství

■ bezdětných ■ s 1 dítětem ■ s 2 dětmi ■ se 3 a více dětmi

Zdroj: Český statistický úřad, Statistická ročenka ČR 2013

Tab. 1: Přehled rozvodů v ČR 2008 – 2012

ROK	POČET ROZVODŮ
2008	31 300
2009	29 133
2010	30 783
2011	28 113
2012	26 402

Zdroj: Český statistický úřad, Statistická ročenka ČR 2013

Z výše uvedené tabulky lze vyčíst, že počet rozvodů v roce 2012 v České republice klesl zhruba o pět tisíc. Je možné, že lidé se přestávají více rozvádět, ale také to může být způsobeno tím, že mnoho lidí dnes nemá potřebu sňatku a žijí tzv. „na psí knížku“.

Každému samotnému rozvodu manželství ale předchází vyřešení porozvodové péče o děti. Pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí si pozve rodiče i s dítětem, pokud je nezletilý, k sobě do kanceláře. S každým provede rozhovor o tom, jak by měla porozvodová péče o dítě vypadat. Pokud je dítě větší, pracovník orgánu sociálně-právní ochrany se ptá také dítěte, s kterým z rodičů by chtělo zůstat. Vždy je lepší když jsou rodiče schopni se dohodnout a k soudu už jdou pak s konkrétní dohodou o péči o dítě po rozvodu. Když pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí vidí, že rodiče spolu dokáží o věcech týkajících se dítěte, komunikovat, může rodičům navrhnout střídavou péči, která je pro dítě asi nejschůdnějším řešením. Pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí se zabývá konkrétním sociálním problémem v dané rodině a snaží se o jeho vyřešení.

2.1 Hlavní příčiny rozpadu a rozvodu manželství

Příčin vedoucích k rozvratu manželství a následně k jeho rozvodu je spousta. Podle I. Možného [2006, s. 221] je manželství více ohroženo rozvodem, pokud má žena povolání, ve kterém má výrazně vyšší příjmy než muž. Pokud je to ale naopak, kdy muž má výrazně vyšší příjem než žena, bývá to důvodem setrvání v manželství i přes jeho problémy. Ideálním modelem, kterému nehrozí takové riziko rozvodovosti, je, když žena vydělává dost, ale ne tolik, aby se blížila či dokonce přesáhla výdělků manžela.

Další častou příčinou rozvodu je svatba před dvacátým rokem života. V této době nejsou ještě lidé, kteří se berou, natolik zralí, aby si uvědomovali, co vše manželství přináší a co vše jim může změnit. Většina těchto manželství v tomto věku je hlavně z důvodu neplánovaného těhotenství partnerky a také hodně na nátlak rodičů manželů, z důvodu již zmiňovaného těhotenství.

Podle T. Nováka [2012, s. 69] se rozvádí více lidé z měst než obyvatelé vesnic a riziko rozvodu podle něj také hodně snižuje náboženská víra. Což je obecně známo, jelikož rozvod u věřících lidí je většinou naprosto nepřístupný a manželství je podle nich svaté. Na jednu stranu by se tím snížila míra rozvodovosti, kdyby všichni byli věřící, ale na druhou stranu, nemyslím si, že je dobré setrvávat ve svazku, který už je tak rozvrácen, že už se to nedá změnit, jen proto, že by bylo v rozporu s vírou se rozvést.

Další takovou příčinou rozvodu je, když si lidé v dětství sami rozvodem svých rodičů prošli. Ti se pak v dospělosti většinou rozvádí více, než lidé, kteří do této doby neměli s rozvodem co dočinění. Lidí z rozvedených rodin si většinou nesou v sobě blok, který jim brání věřit tomu, že to, že jejich rodiče se rozvedli, nemusí ještě znamenat, že to samé musí potkat i je.

Více se také rozvádí lidé, kteří vstoupili do manželství poprvé, než ti, kteří už za sebou jeden nepovedený svazek mají a vstupují do dalšího.

Heather Smith [2004] ve své knize Děti a rozvod uvádí, že příčinou rozvodu mohou být například i děti. V rodině se může vyskytnout nerovnováha jednotlivých členů této rodiny, kdy otec nesouhlasí s výchovnými metodami matky či naopak, a to poté může vést až k hlubokému rozvratu dané rodiny.

Dalšími častými příčinami rozvodu jsou rozdílná očekávání partnerů, počátky rodičovství, nefunkční komunikace mezi partnery nebo například zjištění nějaké patologické závislosti, o které předtím partner nevěděl. Jedná se například o závislosti na alkoholu a drogách či zjištění násilného a agresivního chování u toho druhého.

Někdy se jeden z rodičů rozhodne ze vztahu odejít proto, že neunes všechny ten tlak a povinnosti manželství a rodičovství.

Každá rozvádějící rodina je jiná, nelze s přesností určit příčinu rozvodu té a té rodiny. Vždy se jedná o subjektivní příčiny k rozvodu dané rodiny, která k tomu má jistě své závažné důvody. Rozvod je věc, která se má týkat pouze nejbližší rodiny a řešit by se měla pouze v té konkrétní rodině a když už se někdo rozhodne se rozvést, je to jeho rozhodnutí ať už je příčinou cokoliv. Pokud se tedy samozřejmě nejedná o rozvod z důvodu domácího násilí, pak by do toho měly zasáhnout i třetí osoby jako Policie apod.

Rozvod sám o sobě není nic příjemného, nejen pro rozvádějící se manžele, ale i pro jejich děti a blízké okolí. Pokud už se jednou manželé dohodnou na rozvodu, ať už z jakéhokoliv důvodu, měl by podle mého názoru probíhat v rámci zachování lidské důstojnosti a dobrých vztahů, už kvůli dětem, které z manželství vzešly. Samozřejmě chápu, že to není nic příjemného, ale nemyslím si, že je potřeba toho druhého hned začít strašně nenávidět a dělat mu naschvál, když až do rozvodu se všichni milovali a žili spokojeně a harmonicky. Ruku na srdce, kteří manželé si sem tam „nevjedou pořádně do vlasů“?

2.2 Právní úprava rodinných poměrů

Asi úplně prvním zákonem, který se zabýval rodinnými poměry, byl zákon č. 265/1949 S., o právu rodinném. Co se týkalo rozhodování o porozvodové péči o děti, bylo to odděleno od samotného rozvodu manželů. Stejně jako dnes rozhodoval přednostně zájem a blaho dítěte.

Do konce roku 2013 byl hlavní právní normou, která upravovala rodinné vztahy v České republice, zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Od 1. 1. 2014 však bylo rodinné právo zařazeno zpět do občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Zákon o rodině č. 94/1963 S. tedy od nabytí účinnosti nového občanského zákoníku přestal platit. Novinkou v novém občanském zákoníku týkající se rodinného práva je například osvojení zletilého.

Dalším významným dokumentem v oblasti rodinného práva je Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb. Dalšími dokumenty, které upravují vztahy související s rozvodem manželů a s porozvodovou péčí o děti, jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána. Je to například Úmluva o právech dítěte, Evropská úmluva o osvojení, Evropská úmluva o výkonu práv dětí nebo třeba také Evropská úmluva o styku s dětmi.

Ochranou práv a zájmů dítěte se také zabývá zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. Co se týká postupu soudů při řízení o rozvodu a péči o dítě, najdeme je v zákoně č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu.

2.3 Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.

Nový občanský zákoník nabyt účinnosti 1. 1. 2014. Do té doby bylo rodinné právo upraveno především zákonem o rodině č. 94/1963 Sb. Nový občanský zákoník opět začlenil rodinné právo do občanského zákoníku. Upravuje všechno týkající se rodiny, tedy manželství, vztahy mezi rodiči a dětmi, výživné a také zánik a rozvod manželství.

Vše o rodinném právu můžeme najít v části II. občanského zákoníku paragraf 655 - 975. Tato II. část je rozdělena do tří hlav. První hlava se týká manželství od jeho vzniku až po jeho zánik a následný rozvod. Druhá hlava se zabývá příbuzenstvím a švagrovstvím a dále také poměry mezi rodiči a dětmi. Třetí hlava se týká poručenství a jiných forem péče o dítě, jako je například pěstounství či ústavní výchova.

K tématu bakalářské práce se vztahuje hlava třetí, konkrétně oddíl 3 zabývající se rodiči a dětmi, jejich vzájemnými právy a povinnostmi, vyživovací povinností, rodičovskou odpovědností a také osobním stykem rodiče s dítětem.

§ 888: „Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem, ledaže soud takový styk omezí nebo zakáže; soud může také určit podmínky styku, zejména místo, kde k němu má dojít, jakož i určit osoby, které se smějí, popřípadě nesmějí styku účastnit. Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, styk dítěte s druhým rodičem řádně umožnit a při výkonu práva osobního styku s dítětem v potřebném rozsahu s druhým rodičem spolupracovat.“

§ 906: „Má-li být rozhodnuto o rozvodu manželství rodičů dítěte, soud nejprve určí, jak bude každý z rodičů napříště o dítě pečovat, a to s uvážením zájmu dítěte; s tímto zřetelem se od souhlasného stanoviska rodičů soud odchýlí jen tehdy, vyžaduje-li to zájem dítěte. Soud vezme v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také jeho vztah k sourozencům, popřípadě i k prarodičům.“⁵

Nový občanský zákoník navrátí například institut osvojení zletilého a zavádí i nové instituty, například rodinný závod, který se velmi osvědčil v zahraničí.

⁵ <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcansky-zakonik/cast2h2d2.aspx#cast2h2d2o3>

3 DRUHY POROZVODOVÉ PÉČE O DÍTĚ, STŘÍDAVÁ PÉČE

Nelze dítě před rozvodem rodičů uchránit, ale je podle mě nezbytné snažit se, aby rozvod rodičů poznamenal dítě co nejméně. Soud se vždy při svém rozhodování o porozvodové péči o dítě zabývá zájmem dítěte. Soud samozřejmě bere v úvahu to, jaké citové vazby má dítě k matce a otci, kdo o něj řádně pečoval a staral se do doby před rozvodem. Soud samozřejmě také bere ohled na to, že dítě má právo stýkat se i s druhým rodičem, kterému nebude svěřeno, dále se také soud zabývá tím, jak jsou rodiče schopni se na výchově dítěte domluvit či nedomluvit. Nový občanský zákoník vymezuje výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství takto:

§ 907: „Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.“⁶

Co se týče společné výchovy, není to něco, co by se u nás těšilo nějaké velké oblibě. V případě, že se rodiče rozhodnou pro tuto formu výchovy, je velmi nezbytné, aby spolu dokázali naprosto skvěle fungovat a komunikovat, tak jako tomu bylo před rozvodem. Dítě v tomto případě má stejný kontakt s oběma rodiči a nic se pro něj nemění. Rodiče spolu často dál žijí v jednom bytě, sice spolu nevedou společnou domácnost, ale společně pečují o dítě. Jde o takové spolubydlící se společným cílem, a to pečovat o vlastní dítě, tak jako tomu bylo do doby před rozvodem. Právě pro tato specifika, je společná výchova, jako forma výchovy, řešením velmi ojedinělým.

Tabulka níže zobrazuje počet dětí svěřených do výchovy matky, otce a do střídavé péče v rozmezí let 2008 – 2013. Z této tabulky je patrné, že po tyto roky byly děti nejvíce svěřovány do péče matek. Počet dětí svěřených do střídavé péče se od roku 2008 nepatrně zvýšil. Nejvíce děti svěřených do výchovy matky, otce a do střídavé výchovy bylo v roce 2011. Z toho lze usuzovat, že právě v tento rok bylo více rozvodů s nezletilými dětmi než například v roce 2008, kdy proběhlo nejvíce rozvodů v letech 2008 – 2012 (viz tabulka 1).

⁶ <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcansky-zakonik/cast2h2d2.aspx#cast2h2d2o3>

Tab. 2: Porozvodová péče o dítě

ROK	SVĚŘENO MATCE	SVĚŘENO OTCI	STŘÍDAVÁ VÝCHOVA
2009	18 840	1 451	635
2010	19 777	1 494	776
2011	27 121	1 938	1 184
2012	19 260	1 362	1 053
2013	19 187	1 470	1 135

Zdroj: Veřejný portál statistiky a výkaznictví ministerstva spravedlnosti, dostupný z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

V dalších podkapitolách se budu věnovat dvěma nejčastějším formám výchovy, a to výhradní péči jednoho z rodičů a střídavou péčí.

3.1 Výhradní péče jednoho z rodičů

Výhradní péče znamená, že dítě je svěřeno do výchovy jednomu z rodičů a druhému je stanoveno výživné a určen styk s dítětem. V České republice se velmi drží tradiční a podle mě konzervativní názor, že o dítě a o domácnost se má starat matka. Většinu z nás také rodiče podle tohoto názoru vychovávali. Tato tradice se velmi drží i u vymezení výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství.

Podle P. Ballnika [Ballnik, 2012, s. 43] v devíti z deseti případů žije dítě po rozvodu u matky a je potřebné, aby se otec dohodl s matkou dítěte kvůli pravidelnému a dobrému kontaktu s dítětem. Otcí bývají děti svěřeny pouze v tom případě, že matka nejeví zájem o výchovu dítěte či není z nějakého důvodu schopna se o dítě postarat.

S rodičem, kterému není dítě svěřeno do péče, se dítě pouze stýká, a to většinou jednou za 14 dní o víkendu a jedno odpoledne v týdnu. Soud však nemá povinnost schválit styk rodiče s dítětem. Pro dítě a i pro rodiče je mnohem lepší, když se na styku s dítětem dokáží dohodnout a soud do toho tak nemusí zasahovat. O styku dítěte s druhým rodičem soud rozhoduje v krajních případech, většinou schválí dohodu rodičů o styku s dítětem.

Styk s dítětem není jen upraven o víkendech a v týdnu, ale také v době prázdnin dítěte i během státních svátků. Je vždy potřebné dohodnout se například na vánočních svátcích, s kým bude dítě na Štědrý večer a u koho stráví Silvestra a Nový rok.

Pro rodiče je velmi důležité, aby dokázali rozlišovat dvě roviny, a to rovinu partnerství a rovinu rodičovství, která musí fungovat i po rozvodu. Ať už matka či otec, kterým nebylo dítě po rozvodu svěřeno do péče, by měli být pořád přítomni pro své dítě, jak jen to půjde. Rodiče by měli dát svým dětem najevo, že se nemusí rozhodovat mezi matkou a otcem. Je důležité udělat dítěti systém v pravidelných termínech setkávání se s ním. Dítě by mělo mít přehled v tom, kdy jde k otci či matce a kdy naopak zůstává doma s druhým rodičem, který ho má ve výhradní péči. Také by rodiče měli svému dítěti vysvětlit, že on rozhodně nemůže za rozvod a není to tedy jeho vina. Pokud se dítě s rozvodem rodičů vyrovnává velmi těžko a ani po čase se to nemění, je vhodné vyhledat nějakou odbornou pomoc, například psychologa.

3.2 Střídavá péče

V případě, že jsou oba rodiče způsobilí vychovávat své dítě a mají o jeho výchovu zájem, může jim soud svěřit dítě do společné, případně střídavé výchovy. Toto soud uskuteční pouze tehdy, je-li to v zájmu dítěte a dojde-li tak k lepšímu zajištění jeho potřeb.

Střídavá péče je charakterizována svěřením dítěte v určitém přesně vymezeném časovém období do výchovy jednoho rodiče a v dalším, stejném, časovém období do výchovy rodiče druhého.

„Střídavá výchova je v zájmu nezletilého dítěte a je nejlepší možnou formou výchovy, pokud rodiče vzájemně spolupracují, shodnou se i v technických a materiálních záležitostech a jsou schopni nést zmínky jeden o druhém (zejména ze strany dítěte) bez negativních komentářů a absence rizika negativních zásahů ze strany dalších blízkých osob, např. prarodičů na straně obou rodičů dítěte. Úlohou pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí by mělo být zjištění, zda na straně rodičů jsou dány přiměřené

*osobnostní rysy s přinejmenším průměrnou a rozvodem nenarušenou schopností kooperace.*⁷

Pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí by se při svém šetření pro soud měl zaměřit na to, jak jsou schopni rodiče spolu komunikovat, spolupracovat a ochotni se domlouvat na záležitostech týkající se dítěte. Každý případ je individuální, každé dítě má jiné potřeby. Střídavá výchova musí být v zájmu dítěte. Ilona Špaňhelová [2011, s. 139] uvádí, že k pravidelnému střídání dítěte by mělo docházet od jeho tří let věku. Uvádí model střídání u mladších dětí v předškolním věku, a to model 3 – 2 – 2. To znamená, že dítě je 3 dny u otce, 2 dny u matky a 2 dny zase u otce, další týden je to zase naopak, tedy 3 dny u matky, 2 dny u otce a 2 dny u matky. Důležité je podle ní také to, aby se střídaly dny víkendů a na svátky a prázdniny, aby byla spravedlivá domluva.

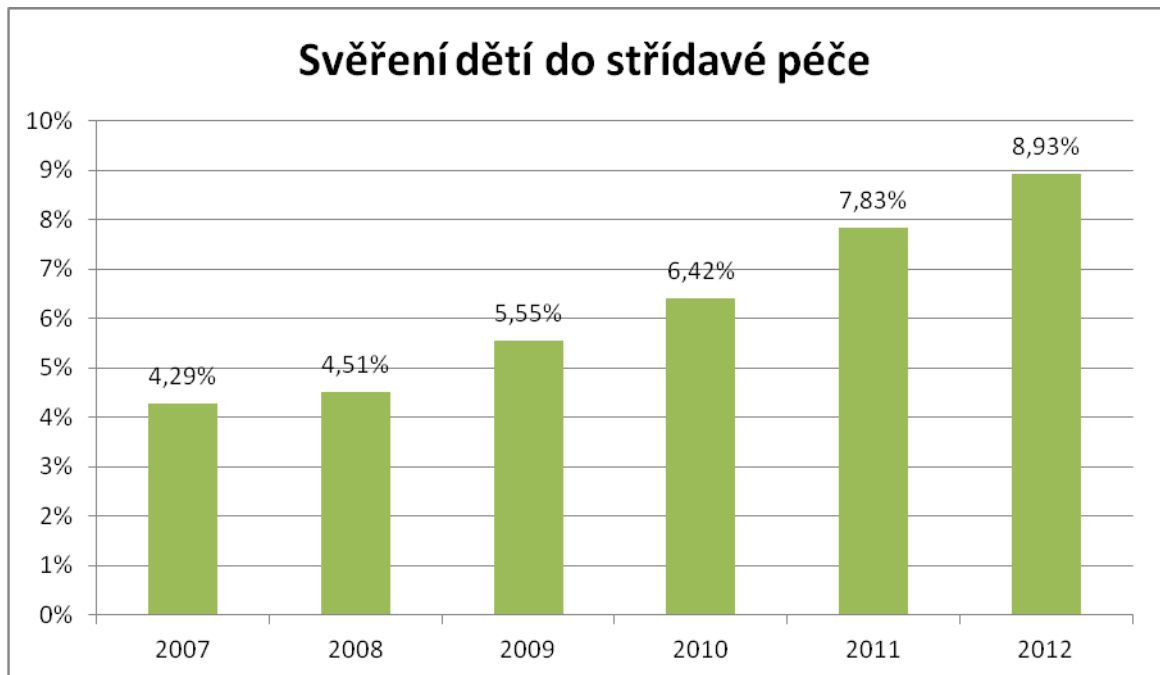
Co se ale týká samotné frekvence střídání, záleží to na dohodě rodičů. Nejčastěji jde o střídání po týdnu nebo měsíci. Je dobré, když má dítě přehled o tom, kdy má být u matky a kdy u otce. V tomto případě někteří autoři navrhuji vyrobení či zakoupení kalendáře pro dítě a do toho pak jasně vyznačit například červenou pastelkou dny u matky a zelenou pastelkou dny u otce. Dítě má určitou jistotu, když ví, co kdy přesně bude.

Mezi rodiči panuje velká nedůvěra ke střídavé výchově a myslím si, že to je také jeden z hlavních důvodů, proč je forma střídavé péče využívána minimálně.

Na grafu níže je možné vidět, že například v roce 2012 byla střídavá péče využita v 9% případů. Není to mnoho, ale oproti roku 2007, kdy střídavá péče byla použita jen v 4%, je to určitý pokrok. Je patrné, že se institut střídavé péče využívá častěji, než tomu bylo dříve, ale stejně pořád převažuje výhradní péče jednoho z rodičů, většinou matky.

⁷ MOTEJL, O. a kol. *Rodina a dítě. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. Praha: Aspi, 2007, s. 49-50

Graf 2: Svěření dětí do střídavé péče

Zdroj: Spravedlnost dětem – sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů, dostupné z: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=283>

3.2.1 Předpoklady „střídavky“

Tomáš Novák ve své knize Péče o dítě po rozvodu a její úskalí uvádí šest základních předpokladů střídavé péče. [2012, s. 72 - 73] A to konkrétně tyto předpoklady:

1. Rodiče by měli být normální lidé schopni se spolu domluvit. Tuto domluvu by měli dokazovat nejen slovy, ale také i činy.
2. Všichni zúčastnění, tedy rodiče, děti, ale také eventuelně noví partneři rodičů, si toto řešení přejí a jsou se vším obeznámeni. Je také potřeba věnovat pozornost názorům dítěte.
3. V bytech obou rodičů musí být dostatek místa, je podstatné, aby dítě mohlo z obou domovů chodit do stejné školy. Také by dítě nemělo přerušit zájmové či sportovní aktivity, které ho baví a které vykonávalo do doby před rozvodem.
4. Také je důležitá materiální domluva mezi oběma rodiči, to znamená, že rodiče se musí domluvit na předávání dítěte, ale takého na jeho vybavení. Dále by mělo být jasné, co který z rodičů platí.

5. Rodiče musí snést zmínku o druhém rodiči bez nějakých záporných komentářů. Dítě může vyprávět bez problémů matce o tom, co podnikal s otcem a naopak.
6. Rodiče se musí domluvit na trvalém bydlišti dítěte a také na tom, který z nich bude pobírat případné sociální dávky a kdo si bude dítě odepisovat z daní.

Dítě by mělo se střídavou péčí souhlasit. Soud zjišťuje názor nezletilého dítěte výsledkem, který ve většině případů zajišťuje pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.

V případě, že rodiče jsou schopni se na všem výše uvedeném domluvit a komunikují spolu bez zbytečných emocí, může střídavá výchova být přínosem pro dítě a mít na něj minimální dopad po rozvodu rodičů.

3.2.2 Výhody střídavé péče

Stejně jako i výhradní péče jednoho z rodičů po rozvodu či společná péče rodičů o dítě, i střídavá péče má své výhody a nevýhody. Důležité je pro rodiče postarat se o to, aby vždy převažovaly výhody, pokud opravdu stojí o realizování střídavé péče po rozvodu.

Tím, že dítě žije na střídačku u matky a u otce, nepřichází ani o jednu roli – ani o tu mateřskou a ani o tu otcovskou. Pořád má oba dva rodiče jako vzory a může se tedy učit nejen od matky, ale i od otce. Působení otce na dítě je velmi důležité i po rozvodu rodičů.

Dítě může sledovat a porovnávat, jak se který z rodičů staví k různým problémům a životním situacím.

Dítě má také možnost zeptat se každého z rodičů na to, co ho zajímá a čerpat z toho pro utváření svých vlastních názorů. V případě studia má dítě možnost probrat s matkou to, čemu rozumí matka a otec ne a naopak.

Střídavá péče má výhody nejen pro děti, ale také pro jejich rodiče. Umožňuje rodičům optimálně si rozložit čas. Jeden týden může rodič věnovat převážně práci a druhý týden se věnovat převážně dítěti. Samozřejmě v týdnu, kdy rodič nemá dítě u sebe, může rodič nahradit práci vlastními zájmy, setkávání s přáteli apod. Druhý týden má tedy čas naplno se věnovat dítěti, pomoci mu s přípravou do školy či s ním podnikat různé aktivity, ať už sportovního anebo jiného charakteru.

„Jde o předcházení rodičovské vyhaslosti. Je zde i aspekt jakési čestné hry. Není tu rodič na neděli a na špinavou práci. Nejde o pouhé pomáhání či podílení se na výchově a péči o děti. Je to prostě půl na půl.“⁸

Střídavá výchova velmi omezuje pocit ztráty dítěte, a tím se zvyšuje i sebeúcta a sebevědomí dítěte. Při střídavé výchově dítěte po rozvodu rodičů jsou zachovány jak prvky ženského přístupu i prvky mužského přístupu.

3.2.3 Nevýhody střídavé péče

Stejně jako existuje spousta organizací a odborníků, kteří považují střídavou péči za nejlepší způsob porozvodové péče o dítě, existuje samozřejmě i řada odpůrců, a to nejen z řad odborníků, ale také laické veřejnosti.

Ve většině případů jsou začátky střídavé péče velmi náročné, hlavně pro matky, ale i pro otce. Matky mají většinou pocit, že otcové nejsou schopni se o dítě řádně postarat a dítě bude tedy po dobu, kterou stráví u otce, zaostávat a nedostane se mu řádné péče jako u matky. Samozřejmě, že je to naprosto v pořádku, protože je to právě matka, která se o dítě stará už od narození skoro 24 hodin denně. Otcové si velmi často neuvědomí, co vlastně každodenní starost o dítě obnáší a jak je to v mnoha případech složité. Ze začátku tedy tápou v tom, jak by ta každodenní péče o dítě měla vypadat, ale po pár problémech se to i oni naučí a dokáží se o dítě postarat stejně dobře jako matka.

Odpůrci střídavé péče *„poukazují na nejednotnost výchovného působení, na to, že dítě bude vlastně malý bezdomovec, protože sotva si někde zvykne, už zase půjde jinam. Bude situací neurotizováno.“⁹* Dítě nebude vědět, čí je a kam vlastně patří.

Dále je také možné, že dojde k zanedbávání některých povinností u méně přísného a méně důsledného rodiče. Naopak u druhého, přísnějšího a důslednějšího, rodiče bude muset dítě dohánět vše, co zameškalo a zanedbalo.

Všechno, co zde bylo výše vypsáno, může nastat za předpokladu, že rodiče střídavou péči nezvládnou.

⁸ NOVÁK T. a B. PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007, s. 70

⁹ NOVÁK T. a B. PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007, s. 69

Jednou z nevýhod je také jakýsi „zmatek“ u učitelů, ať už v mateřské škole či základní škole. Učitel může nějakou informaci sdělit dítěti anebo pouze jednomu z rodičů, který si neuvědomí, že v den, kdy má například dítě něco přinést do školy, je dítě u toho druhého a zapomene mu to sdělit. Pro tyto účely, aby se to nestávalo, je vhodné vyrobit výše zmiňovaný kalendář, který slouží nejen pro děti, ale také pro rodiče.

3.2.4 Obecná doporučení

Je potřeba, aby rodiče od začátku s dítětem mluvili o tom, jak to po rozvodu bude, o střídavé péči, jak to bude probíhat, jak často si rodiče budou dítě střídat. Je také potřeba mluvit s dítětem o tom, co prožívá, jak se cítí.

Je velmi důležité vybrat vhodné místo, kde bude docházet k předávání dítěte od jednoho rodiče k druhému. Ve většině případů k tomuto předání dochází v domácím prostředí jednoho z rodičů, ale pokud si to rodič nepřeje, může předání probíhat třeba v kavárně. Předávání by také mělo probíhat v jasně stanovený čas, který bude rodičům i dítěti znám.

Také je velmi důležité, aby si rodiče předávali informace o pobytu dítěte u toho druhého. Druhý rodič potřebuje také vědět, jaké známky dítě ve škole za ten týden dostalo, v jakém citovém rozpoložení se dítě zrovna nachází a proč a proč se například chová tak či onak.

Hlavním doporučením ke střídavé péči o dítě po rozvodu rodičů je komunikace mezi rodiči navzájem a mezi rodiči a dítětem. Bez dobré komunikace není možné střídavou péči vůbec začít realizovat.

4 NEÚPLNÁ RODINA

Úplnou rodinou se rozumí soužití obou rodičů a jejich dítěte, případně více dětí. V neúplné rodině potom zůstává s dítětem či více dětmi pouze jeden z rodičů, přičemž druhý rodič chybí.

O. Matoušek [Matoušek, 2003, s. 36] upozorňuje na skutečnost, že v naší společnosti tvoří úplné nukleární rodiny 1/3 rodin. Zbytek tvoří lidé žijící sami nebo jen s dítětem bez partnera.

J. Marhounová [Marhounová, 1988, s. 17] vyjmenovává ve své knize tři typy neúplných rodin. Jedná se o svobodné matky s dětmi, o rozvedené rodiče s dětmi a o ovdovělé rodiče s dětmi.

- 1) **Svobodné matky s dětmi** – jedná se o matky, které se z nějakého důvodu nemohly, či nechtěly vdát za otce svých dětí nebo za jiného muže. Dítě vyrůstá celý život s matkou, chybí mu mužský vzor.
- 2) **Rozvedení rodiče s dětmi** – rozvodem končí pro děti společný život v primární rodině. Jejich máma a táta už nežijí společně a nevytvářejí tak harmonický domov, na který do té doby byly zvyklé. To může ztěžovat a komplikovat jejich další vztahy. Často lidé z rozvedených rodin nejsou schopni vytvořit si silné citové pouto ke komukoli jinému.
- 3) **Ovdovělí rodiče a jejich děti** – je to sice smutné, ale z hlediska výchovy dítěte je to nejlepší typ neúplné rodiny. I přesto, že jeden z rodičů nežije, dítě má oba rodiče a dále se stýká s oběma stranami a s ostatním příbuzenstvem. Žijící rodič se velice často řídí pravidlem „o mrtvém jen dobře“, a proto nedochází k žádnému očerňování apod. druhého rodiče. Pro rodinu je v tomto případě nejdůležitější se vyrovnat se ztrátou člena rodiny. Proto je vhodné vyhledat odbornou pomoc a nechat si poradit nejen jak dál naložit se životem, ale také s výchovou dítěte.

Neúplnou rodinou po rozvodu rozumíme soužití jednoho rodiče, ať už otce či matky, s nejméně jedním dítětem v jedné domácnosti. Základním modelem soužití neúplných rodin po rozvodu je v České republice podle statistik Českého statistického úřadu soužití matky s dítětem, případně s více dětmi.

„Většinu neúplných rodin (tj. jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem) tvoří matky s dětmi (81%). V neúplných rodinách žije 400 tis. závislých dětí, tedy zhruba 22 % všech závislých dětí.“¹⁰

V případě vzniku neúplné rodiny po rozvodu manželství by dotyční manželé měli hlavně pamatovat na to, že jejich dítě, případně děti, za jejich rozvod nemůžou a tudíž by neměly trpět za své rodiče. Proto je podle mě nevhodné, když matka brání dítěti stýkat se s otcem, se kterým si do té doby dítě bez problému rozumělo a kterého má rádo. Manželé by měli být schopni spolu komunikovat o všech věcech, které se týkají jejich dítěte a měli by v tu chvíli zapomenout na veškerou nenávist a zášť, kterou v sobě vůči tomu druhému mají. Přesto, že ve většině případů výhradní péče bývá přesně stanoven styk druhého rodiče s dítětem, měl by podle mě mít možnost stýkat se s dítětem i více, pokud o to projeví zájem. Psychika dítěte už utrpěla dost samotným rozvodem svých rodičů, často si děti kladou vinu za rozvod rodičů, a proto si myslím, že je víc než nevhodné, aby dítě muselo trpět dál i po rozvodu tím, že se nemůže stýkat s otcem či matkou, kdy se mu zachce, a nesmí se ani slůvkem doma zmínit, co kde podnikal s druhým rodičem. Možná, že by někdy bylo vhodné, kdyby bývalí manželé společně navštívili nějakou poradnu či psychologa, kteří by je naučili spolu komunikovat o všech věcech, které se týkají jejich dítěte.

4.1 Neúplná rodina v čele s matkou

Rozvedená žena může s dětmi žít buď sama, nebo ve společné domácnosti se svými rodiči, s novým partnerem anebo také jsou případy, kdy žena zůstane po rozvodu v domácnosti se svým bývalým manželem. Poslední případ je trochu extrém, ke kterému dochází většinou proto, že se žena nemá po rozvodu kam odstěhovat nebo věří, že vše může být zase jako dřív. Velkým rizikem pro děti, které žijí bez otce, je chybějící mužský vzor v rodině.

Jak již bylo výše zmíněno, nejvíce neúplných rodin tvoří matky s dětmi. Bývá tedy běžné, že dítě po rozvodu žije s matkou, otec má upravený styk většinou jednou za 14 dnů o víkendů. Bývá také časté, že otec může dítě vidat jedno odpoledne v tom týdnu, kdy není víkendový styk.

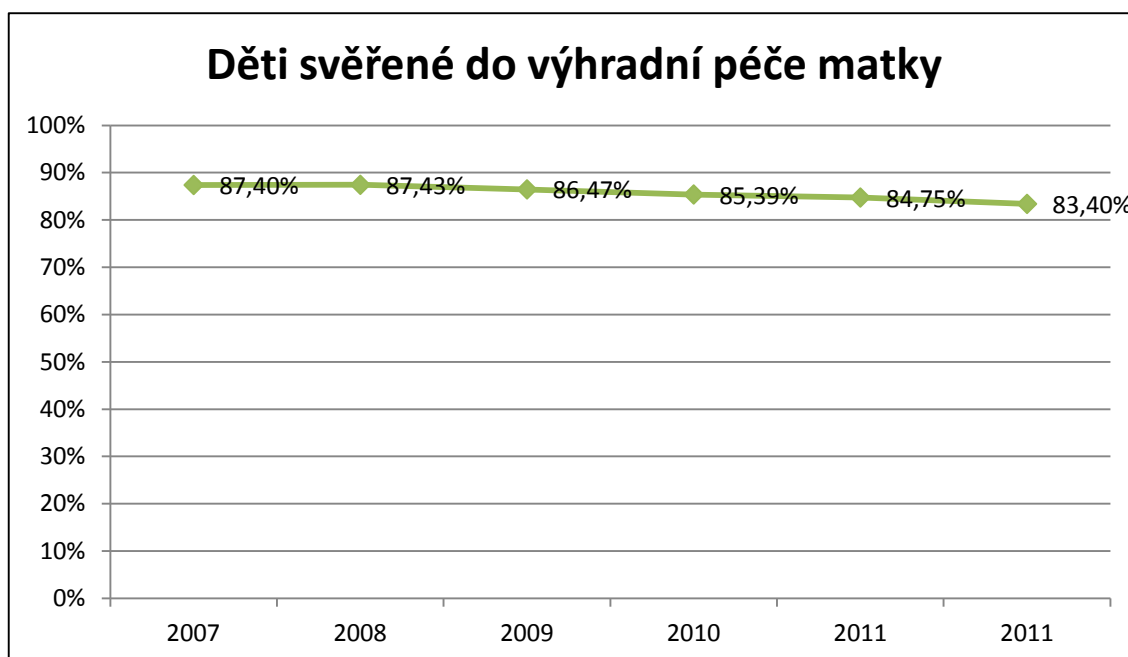
¹⁰ http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307

Základní nevýhodou neúplné rodiny v čele s matkou je, že dítě nemá možnost poznat základní vztah mezi mužem a ženou, kteří žijí společně a kteří jsou jeho rodiče. Dítě také může mít pocit, že na něj matka nemá tolik času, kolik by chtělo, vzhledem ke všem povinnostem a starostem, které matka má. Ve většině případů se matka potýká s finančními problémy, a proto nemůže dítěti dát vše, co by chtělo, a dítě může mnohdy matce toto vyčítat.

Výhodou tohoto porozvodového uspořádání je, že dítě žije pod jednotnou výchovou jednoho z rodičů v jednom stabilizovaném domově.

Je naprosto v pořádku a vhodné zapojit dítě do běžných denních činností, aby matce pomohlo. Matka by měla s dítětem mluvit, samozřejmě v návaznosti na věk dítěte, pravdivě a dávat mu najevo svojí únavu a pocity. Tímto může docházet ke zlepšení vztahů mezi matkou a dítětem.

Graf 3: Děti svěřené do výhradní péče matky

Zdroj: Veřejný portál statistiky a výkaznictví ministerstva spravedlnosti, dostupný

z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

Z výše uvedeného grafu je patrné, že počet dětí svěřených do výhradní péče matky klesá. Patrně z důvodu toho, že v dnešní době se otcové chtějí více podílet na výchově svého dítěte, než tomu bylo dříve, tudíž přibývá počet dětí svěřených do výhradní péče otci anebo do střídavé péče obou rodičů, kteří se na výchově svého dítěte podílejí stejně.

4.2 Neúplná rodina v čele s otcem

Rodin, kde je dítě po rozvodu svěřeno do péče otci, je daleko méně, než rodin, kde je dítě svěřeno do výchovy matce. Ve většině případů soud svěří dítě matce, a pokud chce dítě do své péče otec, dochází zpravidla ke složitým a dlouhým soudním jednáním. Dle Z. Matějčka [Matějček, 1994, s. 52] je matka upřednostňována v roli vychovatele před otcem pouze na základě tradice. K tomuto tématu uvádí:

„Není biologických a psychologických důvodů, proč by nebyli muži schopni postarat se přijatelně i o velmi malé dítě. Je fakt, že ženy to umějí zpravidla lépe, ale tady nejde přece o soutěž, ale o to, co může nejvíce prospět dítěti. A tak proč nedát otcům příležitost, aby mohli tyto přirozené pečovatelské tendence a schopnosti rozvíjet. Znovu připomínám, že mám na mysli dobré otce.“¹¹

Stejně jako matky, tak i otcové vychovávající své děti sami, se potýkají se stejnými problémy. Nejtěžším problémem je pro ně asi skloubení práce a péče o dítě. Otcové většinou dokáží dítě lépe finančně zajistit, ale v mnoha případech na úkor dítěte, kdy se mu moc nevěnují a dítě je v péči příbuzných či profesionálních chův.

Otcové daleko častěji žijí s dětmi ve společné domácnosti s rodiči, hlavně matky otců se velmi často podílejí na péči o dítě. Nejvíce je pro muže obtížné postarat se o domácnost, kromě matek otců jim v tomto mohou pomoci jejich nové partnerky nebo samotné děti, jsou-li ve věku, kdy se už můžou nějakým způsobem podílet na zajištění chodu domácnosti.

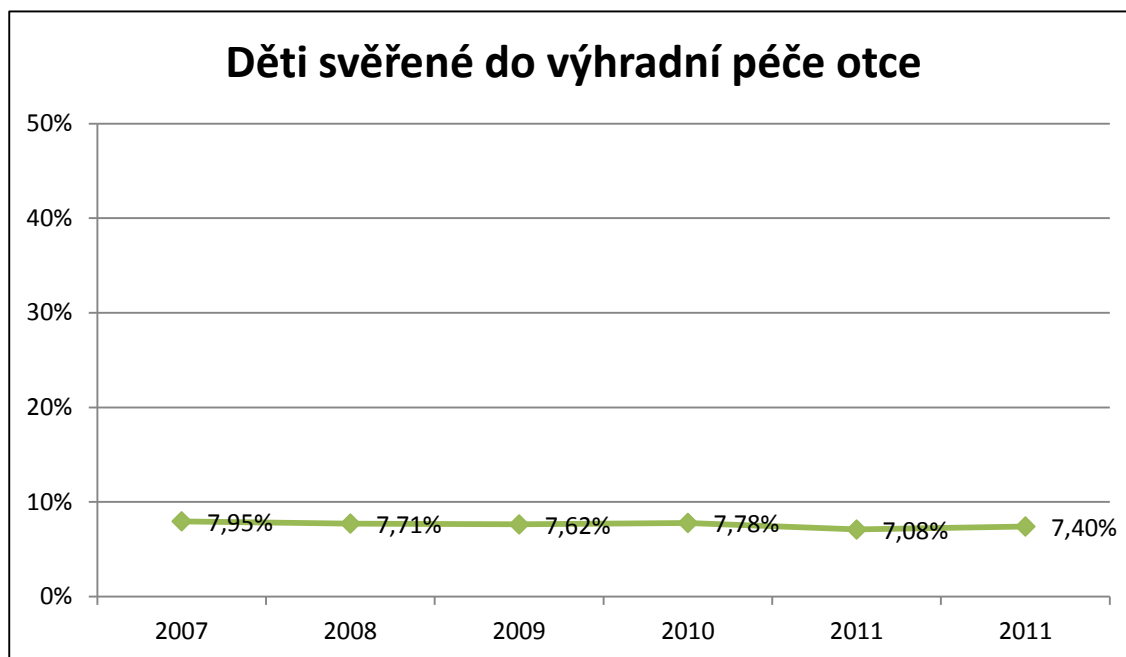
Stejně jako v případě neúplné rodiny v čele s matkou, je potřeba i v případě neúplné rodiny v čele s otcem s dítětem mluvit o jeho pocitech a i o pocitech otce. Také je potřeba, aby otec povzbuzoval matku v péči o dítě a dával jí takové úkoly, které dokáže splnit, co se týká dítěte.

Z grafu níže lze vyčíst, že co se týká svěřeni dětí do výhradní péče otce, pohybovalo se to od roku 2008 do roku 2011 na hranici 7% ze všech případů. Není to moc, ale myslím si, že

¹¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 52

se tato čísla budou do budoucna navyšovat, protože jak jsem již zmiňovala v předchozí kapitole, přibývá otců, kteří se chtějí v plné míře podílet na výchově svého dítěte.

Graf 4: Děti svěřené do výhradní péče otce

Zdroj: Veřejný portál statistiky a výkaznictví ministerstva spravedlnosti, dostupný

z:<http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE

V této části bakalářské práce je stanoven cíl výzkumu, jeho metoda, podle které se postupuje, a přístup, který se pojí s vybranou metodou. Je zde vymezeno, co je předmětem průzkumu, proč má být daný problém zkoumán a jakým způsobem je zkoumán.

5.1 Vymezení cíle výzkumu, metody a techniky sběru dat

Praktická část bakalářské práce obsahuje kasuistické případy dnes již zletilých dětí, které si v dětství prošly rozvodem svých rodičů a u kterých byla realizována výhradní péče jednoho z rodičů či střídavá péče. V jednom případě bylo dítě svěřeno do výhradní péče svého otce. K tomuto účelu byly s dotyčnými osobami provedeny rozhovory, na základě kterých byly sepsány následující kazuistiky.

Jména všech respondentů jsou pozměněna z důvodu zachování anonymity dotyčných osob, věk ani pohlaví těchto osob změněno není, jelikož se jedná o důležitý údaj, jehož změna by mohla znamenat zkreslení celého popisovaného případu. Účelem tohoto průzkumu je obeznámit s reálnými případy porozvodové péče v podmínkách naší společnosti.

Cílem praktické části je potvrdit anebo vyvrátit názor, že střídavá péče a život v neúplné rodině má vliv na budoucí život dítěte.

Cíl je naplňován kvalitativním výzkumem, konkrétně formou kazuistik, pro jejichž zpracování jsem využila metodu polostrukturovaného rozhovoru a metodu přímého pozorování. Rozhovory byly zaznamenávány na diktafon a následně přepsány a jejich prepisy jsou uvedeny v příloze bakalářské práce. K metodě přímého pozorování mi pomohla důvěrná známost s respondenty. Po rozpracování jednotlivé konkrétní kazuistiky následuje shrnutí dané kazuistiky.

Polostrukturovaný rozhovor se týkal následujících oblastí:

1. Vztahy rodičů před rozvodem
2. Důvody rozpadu manželství a rozvodu rodičů
3. Vztahy rodičů v době rozvodu a po rozvodu
4. Porozvodová péče o dítě
5. Pohled dítěte na nově vzniklou situaci v rodině

6. Vztahy dítěte s druhým rodičem, se kterým nežilo ve společné domácnosti
7. Styk rodiče s dítětem
8. Vliv života v neúplné rodině či střídavé péče na dítě a na jeho pozdější život

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Sběr dat a jejich analýza v kvalitativním výzkumu probíhají v delším časovém intervalu. S kvalitativním výzkumem spojujeme několik přístupů, které mají v této oblasti pevné místo a považují se za základní.“¹²

5.2 Popis zkoumaného vzorku

Kazuistiky se věnují třem případům porozvodové péče o děti. V prvním případě bude popisován případ třicetičtyřletého Marka S., který byl v šesti letech, po rozvodu svých rodičů, svěřen do výhradní péče otce. V druhém případě se jedná o dvaadvacetiletou Janu K., která byla po rozvodu svých rodičů také svěřena do výhradní péče, ale matky. V třetí a poslední kazuistice bude popisován případ pětadvacetileté Lucie P., která zažila střídavou péči, ale moc ráda na toto období nevzpomíná.

Kritériem výběru jednotlivých respondentů byla jejich společná situace. Všichni tři jsou z rozvedených rodin a prošli si tedy porozvodovou péčí ať už jednoho z rodičů nebo střídavou péčí. Při výběru jsem se také snažila o zohlednění věku všech tří respondentů v době, kdy se jejich rodiče rozvedli. První muž si prošel rozvodem svých rodičů v době, kdy mu byly dva roky a byl tedy ještě malé mimino. Druhá žena rozvod rodičů zažila v době, kdy už byla skoro dospělá, alespoň tedy podle zákona, bylo jí tehdy 19 let, a třetí žena si rozvodem rodičů prošla v době, kdy u ní nastupovala puberta a bylo jí necelých 15 let. Každý z těchto tří respondentů tedy vnímal rozvod rodičů jinak.

¹² HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2008, s. 48, 101-102

6 VLASTNÍ VÝZKUM

6.1 První kasuistika – pan Marek S.

V době, kdy se rodiče pana Marka rozváděli, byly mu pouhé dva roky, zná to tedy pouze z vyprávění svého otce a babičky. Na svou matku si pan Marek moc nevzpomíná a tvrdí, že matku nemá.

Důvodem, proč se jeho rodiče rozvedli, bylo, že matka nejevila o pana Marka vůbec žádný zájem, což se projevilo i v budoucnu. „*Nechávala mě prý hodně samotného doma a chodila bůhví kam.*“ Otec pana Marka prý několikrát našel večer po příjezdu z práce doma samotného v postýlce a matka nebyla k nalezení. Dalším důvodem k rozvodu rodičů pana Marka byla také nevěra jeho matky. „*Táta jí prý dokonce jednou načapal s tím chlapem. A to byla asi poslední kapka pro tátu.*“

Iniciátorem rozvodu byl v tomto případě otec pana Marka, pan Jiří. Velmi usiloval o to, aby byl pan Marek svěřen do jeho péče a aby byl matce určen soudně styk s panem Markem. S tím samozřejmě matka pana Marka nesouhlasila, sama chtěla syna do své péče. Pan Jiří musel u soudu dokazovat, že se matka pana Marka o syna řádně nestará, nejeví o něj zájem. „*Vzhledem k tomu, jak na tom byl časově s prací, tak taky musel prokázat, že mu v péči o mě bude pomáhat jeho matka, moje babička. Pak už nic nebránilo tomu, abych byl svěřen do jeho péče.*“

Pro otce pana Marka musela být prý péče a výchova syna velmi náročná, jelikož v té době podnikal, ale podle pana Marka to zvládal skvěle a hodně jim také pomohla Markova babička. Občas synovi a vnukovi uvařila či uklidila, ale jinak zvládal pan Jiří péči o syna a jeho výchovu výborně a panu Markovi nic nescházelo.

Pan Marek se po rozvodu rodičů vídal s matkou zhruba do svých osmi let, a to ještě velmi sporadicky, jelikož matka pana Marka se odstěhovala na druhý konec republiky a neměla zájem vídat syna častěji. „*V osmi letech to ustalo a až do osmnácti jsem jí už neviděl.*“ Když bylo panu Markovi osmnáct let, proběhl soud o alimenty, kde musel pan Marek doložit, že stále studuje. Tam se také viděl s matkou zhruba po deseti letech, avšak podle jeho slov „*neměla matka vůbec žádný zájem*“ s ním mluvit. Naposledy o své matce pan Marek slyšel před třinácti lety, když mu bylo 21 let a to mu matka poslala pouze smskou přání do Nového roku a tím veškerý kontakt ustal. „*Já sám nemám zájem se s ní vidět či s ní být jinak v kontaktu.*“ Pan Marek tvrdí, že matku nemá, protože prý kdyby ji měl, měla

by o něj starost a chtěla by vědět, jak se má. „Podle mě je matkou dítěte ta, která se o dítě stará a vychovává.“

Na otázku týkající se nějakých změn po rozvodu rodičů odpověděl pan Marek takto: „Asi jedinou změnou pro mě bylo to, že jsem přišel o mámu, ale zase na druhou stranu mi ji perfektně nahrazovala tátova přítelkyně.“ S první přítelkyní byl pan Jiří, otec pana Marka, zhruba osm let. Žít s ní začal v době, kdy bylo panu Markovi sedm let a bral ji jako druhou mámu, která ho vychovávala a které se mohl svěřit, s čím chtěl, a kterou měl „doopravdy rád.“ Pan Marek byl prý spokojený, jeho táta byl šťastný a žili si jako spokojená rodina. Jednoho dne to ale panu Jiřímu a jeho přítelkyni přestalo klapat a pan Jiří si našel jinou přítelkyni, kterou si později vzal a byl s ní zhruba šestnáct let.

V té době bylo panu Markovi čtrnáct let a chápal, že ne všechno je napořád, tudíž změnu partnerky svého otce nijak neřešil. S novou přítelkyní svého otce vycházel pan Marek víceméně dobře. „Docela jsem si s ní rozuměl, byla jen o šest let starší než já, tudíž jsem ji bral spíše jako kamarádku než jako macechu.“ Přítelkyně Markova otce, paní Alena, měla jednoroční dceru z předchozího manželství, kterou Markův otec pojal za vlastní a pan Marek o ní také do dnešní doby mluví jako o „sěgře.“ Vše nasvědčovalo rodinné idylce, ale i ta se po čase začala bořit. Pan Marek uvedl, že v období jeho puberty asi nebylo moc jednoduché s ním vyjít. „Byl jsem docela problémové dítě, na školu jsem kašlal a chytl jsem se docela špatný party, která mě stahovala dolů.“

Díky této partě se pan Marek připletl ke krádežím a podobným ilegálním činnostem. Sám ale nyní přiznává, že to byla hloupost, nechat se ovlivňovat takovou partou. Tato parta pro něj ale prý v pubertě byla jakýmsi zázemím a pocitem bezpečí, který si myslel, že doma vůbec nemá. Doma totiž začínal nabývat pocit, že tam jaksi nepatří, že se vše točí kolem jeho mladší sestry, svatby jeho otce s paní Alenou a tak dále, a že by bylo lepší, kdyby tam s nimi nebyl. S otcem si promluvit nepokoušel, a proto v osmnácti odešel z domova a až do svých třiceti let se s nikým z rodiny nestýkal, ani s nimi nebyl nijak jinak v kontaktu. „Teprve až ve třiceti jsem se rozhodl vrátit zpátky do rodného města a navázat kontakt s tátou a celou rodinou.“ Sice zjistil určité věci, které mu díky tomu, že s nikým nebyl v kontaktu, unikly. Jako například smrt jeho babičky, která ho určitým způsobem vychovávala, ale také například to, že se jeho otec po patnácti letech manželství s paní Alenou rozvedl. „V kontaktu jsem jak s tátou, tak i s jeho bývalou manželkou Alenou a taky s nevlastními sestrami, které jsou už velké, že jsem je málem nepoznal.“

Co se týkalo mé poslední otázky týkající se vlivu rozvodu rodičů na pozdější život dítěte, odpověděl pan Marek takto: „*Myslím si, že hodně záleží na tom, jak se Ti rodiče rozejdou, jestli v dobrém anebo ve zlém. Taky záleží podle mě na tom, jak se Ti rodiče schází s dítětem. Podle mého je to vždy velmi subjektivní a nelze jednoznačně říci, jestli má život v rozvedené rodině vliv na pozdější život dítěte.*“

Pan Marek uvedl, že určitým způsobem ho rozvod jeho rodičů ovlivnil, jelikož měl zhruba až do dvaceti let velmi špatný názor na ženy a to hlavně z důvodu toho, že to viděl u táty.

SHRNUTÍ

Pan Marek si rozvodem svých rodičů prošel ve dvou letech, tedy v době, kdy to ještě moc nevnímal a tudíž ho samotný rozvod a vztahy mezi rodiči před rozvodem nijak nezasáhl. V pozdějších letech už samozřejmě vnímal nezáměr matky a z toho důvodu také tvrdí, že žádnou matku nemá.

Otec pana Marka, pan Jiří, se o syna vždy velmi rádně staral a snažil se vychovat tak, aby mohl být na syna pyšný. V tom mu také velmi napomáhala babička pana Marka a později také přítelkyně jeho otce. První přítelkyni otce považoval pan Marek za druhou matku a měl k ní velmi hluboký citový vztah. Druhou přítelkyni pak bral pan Marek spíše jako kamarádku, jelikož byla jen o pár let starší. Bylo to pro pana Marka ze začátku idylické období, ale později začal velmi negativně vnímat to, jak se vše točí kolem všeho možného, jen ne kolem něho. Proto také v osmnácti letech odešel z domova.

Přestal se s rodinou absolutně stýkat a ani jinak s nimi nebyl v kontaktu. Pan Jiří se snažil syna několikrát zkontaktovat, ale ten mu nechtěl přidělovat starosti, a proto přerušil veškeré vazby s otcem a rodinou. Ve třiceti letech si pan Marek uvědomil, že to vše byla chyba a rozhodl se vrátit zpátky do rodného města a navázat kontakty s rodinou. To se mu také úspěšně podařilo a dnes se stýká nejen s otcem, ale také s jeho bývalou manželkou a dvěma dcerami, svými nevlastními sestrami.

Co se týká otázky, zda měl život v neúplné rodině po rozvodu vliv na jeho pozdější život, nelze to určit. Jediné, v čem to mělo nějaký vliv na pana Marka, a to zhruba do jeho osmnácti let, bylo to, že měl velmi špatný názor na ženy. Teď už ale tento názor nemá a dokonce žije ve velmi spokojeném vztahu a uvažuje i o svatbě.

6.2 Druhá kasuistika – slečna Jana K.

Slečna Jana si rozvodem svých rodičů prošla dvakrát, první rozvod si však nepamatuje, jelikož v té době jí byl necelý jeden rok. Její matka se s biologickým otcem slečny Jany rozvedla asi půl roku poté, co se slečna Jana narodila. Vše, včetně svého biologického otce, zná slečna Jana tedy pouze z vyprávění. Její otec o dceru nejevil žádný zájem, neplnil vyživovací povinnost a s dcerou se vídat nechtěl.

V době, kdy slečně Janě byly čtyři roky, vdala se její matka za pana Aleše, který bral slečnu Janu jako vlastní dceru. Dle slov slečny Jany „*si zhruba až do svých dvanácti let myslela, že pan Aleš je jejím biologickým otcem*“. Měla stejné příjmení jako celá rodina, jelikož matka požádala úřady o změnu příjmení slečny Jany, aby si nepřipadala v rodině, kam se narodila malá sestra, jako cizí. Pan Aleš nikdy nedělal mezi slečnou Janou a její mladší sestrou a starším bratrem rozdíly, nikdy neřešil, které z dětí je jeho vlastní a které nevlastní, vždy všechny tři děti měřil stejným metrem.

Zhruba ve dvanácti letech slečna Jana narazila na svůj rodný list a velmi ji udivilo, že v kolonce „otec“ je nějaké úplně cizí jméno, které v životě neviděla a neslyšela. „*Byla jsem z toho úplně šokovaná. Myslela jsem, že na úřadě popletli údaje a zapsali mi tam úplně neznámého chlapa jako otce*“. Se svým nálezem se samozřejmě hned svěřila matce, která se jí snažila šetrně vysvětlit, že pan Aleš, kterého Jana považuje za otce, vlastně její otec není a že její biologický otec jí nechce. „*Nemohla jsem tomu uvěřit. Jako věděla jsem, že mi naši kdysi měnili příjmení, ale byla jsem v té době malý dítě a tak jsem si myslela, že když se mění po svatbě rodičů příjmení matce, musí se změnit i mě. Vůbec by mě v té době ani nenapadlo, že táta není vlastně můj táta*“. Po dlouhém rozhovoru s oběma rodiči, kdy jí rodiče vysvětlili a ujistili, že to, že pan Aleš není její biologický otec, neznamená, že by ji neměl rád, slečna Jana došla k názoru, že otcem dítěte není ten, kdo dítě zplodí, ale ten, kdo dítě vychová, tudíž je pro ni otcem pan Aleš a nikdo jiný.

Život v rodině slečny Jany tudíž dál plynul tak jako předtím. Pan Aleš jezdil s kamionem a ke své rodině se vracel jen na pár dnů v měsíci, tudíž matka slečny Jany zůstávala na obě dvě dcery a domácnost sama. Pan Aleš vždy vymýšlel dětem nějaký zajímavý program na dobu, kdy byl doma a díky jeho práci se všechny děti podívaly do zemí, které by asi normálně samy nenavštívily. Všem se tedy žilo krásně a kromě běžných hádek to v rodině slečny Jany nevypadalo na nějaké velké rozepře. O to více byla slečna Jana překvapená, když jí pan Aleš oznámil, že se chystá s její matkou rozvést. „*Věděla jsem, že se naši*

občas hádají, když se táta vrátí domů, ale netušila jsem, že ty hádky jsou natolik vážné, že se táta s mámou budou chtít rozvádět“. V té době prý podle slečny Jany nastalo doma hotové peklo. Rodiče se hádali každou minutu, co byl pan Aleš doma a když byl na cestách, hádali se po telefonu. Co bylo přesně důvodem jejich hádek, zjistila slečna Jana až po rozvodu. Pan Aleš měl prý už dlouhou dobu milenkou, na kterou mu jeho manželka přišla. Ale samotných důvodů k rozvodu bylo prý mnohem více.

Nejhůře ale rozvod rodičů prožívala slečna Jana. V té době studovala první ročník vysoké školy a bylo pro ni velmi psychicky náročné snášet hádky rodičů, navíc když pan Aleš do nich zatahoval i obě děti. Co ji ale nejvíce psychicky položilo, bylo, když jí pan Aleš oznámil, že vzhledem k tomu, že slečna Jana není jeho dcera, nebude ji tedy dál finančně ani nijak podporovat. *„Myslela jsem, že si ze mě táta dělá srandu, když mi to oznámil. Jako to, že není v mém rodném listu, přeci neznamená, že nejsem jeho dcera, vždyť mě přeci dvacet let vychovával, jiného tátu nemám a ani nechci mít“.* To ale slečna Jana netušila, co pro ni toto oznámení bude znamenat.

Vzhledem k tomu, že pan Aleš chtěl od své manželky vyplatit z bytu poměrně vysokou částkou a výživné na mladší dceru nebylo příliš vysoké, byla slečna Jana nucena přijít z prezenční formy studia na vysoké škole na kombinovanou formu studia, jelikož její matka nebyla schopná pokrýt slečně Janě všechny poplatky spojené se studiem na vysoké škole. Slečna Jana zkusila podat žalobu k soudu na svého biologického otce ohledně neplacení alimentů, který vyhrála, ale biologický otec slečny Jany stejně dál alimenty neplatí a dle státního zastupitelství prý ani platit nemusí. Slečna Jana tedy nastoupila do práce, která se týká jejího oboru a dál pokračuje ve studiu kombinovanou formou na vysoké škole. Jak sama říká, kombinovaná forma studia ji vyhovuje, *„jelikož se může věnovat svým koníčkům a přátelům“.*

Na otázku týkající se vlivu života v neúplné rodině po rozvodu na pozdější život dítěte se slečna Jana vyjadřuje takto: *„Myslím si, že život v rozvedené rodině má na pozdější život dítěte určitě nějaký vliv, i přesto, že si to ten dotyčný třeba nepřipouští. Tento vliv může být podle mě jak pozitivní, tak negativní. Ale to, jestli konkrétně na mě rozvod mých rodičů a život jen s matkou měl pozitivní nebo negativní vliv, nejsem momentálně vůbec schopna říci“.*

Slečna Jana uvedla, že si není vědoma toho, že by ji rozvod nijak ovlivnil. Říká, že vždy byla člověk, který se nenechal jen tak něčím nebo někým ovlivnit, takže ani rozvod jejich

rodičů neměl žádné šance jí ovlivnit. Ale sama přiznává, že nemůže se stoprocentní jistotou říct, že to neovlivní její pozdější život v dlouhodobém partnerství či manželství.

SHRNUTÍ

Slečna Jana si prošla dvěma rozvody svých rodičů, ale první rozvod si nepamatuje, jelikož byla malé dítě a navíc se s otcem nikdy nevidala, otec o ni sám nejevil zájem, takže tu o žádném vlivu na její pozdější život nemůže být ani řeč. Slečna Jana žila po prvním rozvodu své matky v úplné rodině, kde roli otce zastával pan Aleš, kterého slečna Jana považuje i dnes za vlastního, i přesto, že tomu tak není.

Vzhledem k tomu, že slečna Jana považovala svého nevlastního otce, pana Aleše, celý život za vlastního otce, má k němu vytvořený hluboký vztah, který určitý způsobem přetrvává i po rozvodu pana Aleše s její matkou. To dokazuje i to, jak ji zasáhl přístup pana Aleše po rozvodu, kdy si pan Aleš asi nějakým způsobem kompenzoval vztek z rozvodu na slečně Janě.

I přesto se slečna Jana snaží tvářit, že vztah pana Aleše k ní jí nevádí a že se s tím smířila. Vzhledem k tomu, že slečnu Janu velmi dobře znám, mohu potvrdit, že má pravdu, ale i jí občas přepadne smutek z toho, že nemůže s panem Alešem mít takový vztah jako dřív a že se on k ní chová, jako by ji pomalu ani neznal. V těchto případech smutku slečně Janě pomáhá její matka, se kterou má slečna Jana velmi přátelský a otevřený vztah a obě si navzájem pomáhají, jak jen to jde. S panem Alešem se slečna Jana moc nestýká, většinou ho vidí, když si vyzvedává její mladší sestru o víkendu.

To, že musela slečna Jana z důvodu rozvodu svých rodičů přestoupit na kombinovanou formu studia, bere pozitivně. Vyhovuje jí, že do školy jezdí jen občas, dokonce jí prý i vyhovuje forma samostudia. Taký jí na tom vyhovuje, že má čas na své koníčky a zájmy, kterých má opravdu hodně a které díky prezenční formě studia zanedbávala.

Co se týká jejího vztahu k mužům, po rozvodu svých rodičů ani nezahořkla a ani nezanevřela na muže. Podle ní to, že se rozvedli její rodiče, nemusí vypovídat o tom, že se jednou rozvede ona sama. Co se týče otázky, zda měl život v neúplné rodině po rozvodu vliv na její pozdější život, nedá se to s přesností určit. Samozřejmě, že ji to nějakým způsobem ovlivnilo v tom smyslu, že musela rychleji dospět a nastoupit do práce, ale nedá se říct, že by to byl pozitivní nebo negativní vliv. Sama slečna Jana vzniklou situaci bere tak, jak prostě je.

6.3 Třetí kasuistika – slečna Lucie P.

Slečna Lucie si prošla rozvodem svých rodičů v době, kdy jí bylo necelých patnáct let, a tudíž se u ní naplno rozjížděla puberta. Do té doby žila Lucie v rodině, kde ji rodiče naplno milovali, a dostávala vše, co se jí zachtělo, nejen z důvodu, že je jedináček. Její rodiče vypadali pořád jako harmonický a šťastný pár. Slečna Lucie do poslední chvíle netušila, že by se její rodiče mohli chtít rozvádět.

Z toho důvodu to slečnu Lucii velmi zaskočilo a překvapilo. *„Na rozvod to fakt nevypadalo. Byla jsem z toho úplně v šoku.“* Podle toho také slečna Lucie na jejich sdělení o rozvodu reagovala. Myslela si prý, že si z ní rodiče dělají srandu, a proto je nejdříve nebrala vůbec vážně. Ale pak pochopila, že to myslí naprosto vážně a že se doopravdy chtějí rozvést.

Slečna Lucie vůbec nemohla pochopit, proč se rodiče chtějí rozvádět. Prý se skoro nikdy nehádali a dokonce ani po oznámení o rozvodu se nezačali dohadovat. *„Naši se nikdy nehádali ani před rozvodem. A potom, co se rozhodli se rozvést, se taky nehádali. Vypadali, že jsou pořád v pohodě a není potřeba se rozvádět.“* Slečna Lucie samozřejmě chtěla vědět důvod jejich rozvodu, zvláště když podle ní vůbec žádný důvod k rozvodu nebyl. Rodiče se jí snažili vysvětlit, že je to kvůli tomu, že si přestali společně rozumět a na spoustě věcí se neshodnou.

Slečna Lucie ale pořád nechápala, proč zrovna hnedka rozvod. Prý, že to se děje ve více rodinách a ty se taky hned nerozvádějí, ale snaží se to vyřešit nějak jinak. *„Snažili se mi vysvětlit, že těch důvodů je více a že bych spoustu z nich nepochopila a že se vlastně nedají ani vysvětlit.“* Slečna Lucie se prý snažila zjistit pravý důvod rozvodu, ale po čase ji přestalo bavit ptát se pořád dokola a teď už je jí to prý podle jejích slov *„vlastně jedno.“*

Vzhledem k tomu, že slečna Lucie byla v této době už velká a na mnoho věcí měla vlastní názor, zajímali se rodiče o to, s kým by chtěla po rozvodu zůstat. Ale zároveň jí taky vysvětlili, že sami uvažují o střídavé péči, aby ona sama trpěla co nejméně. *„Nejdříve jsem moc nesouhlasila, za prvý jsem si to nedovedla představit a za druhý jsem měla strach, že přijdu o kamarády, školu, no prostě klasický pubertální obavy.“* Rodiče slečně Lucii ale vysvětlili, že o kamarády ani školu určitě nepřijde. Že matka zůstane ve starém bytě a otec si najde byt blízko k němu, aby to slečna Lucie měla blízko jak do školy, i na kroužky. Navíc jí rodiče vysvětlili, že chtějí, aby se jí jejich rozvod co nejméně dotkl a že vzhledem k tomu, že jsou naprosto schopni o všech věcech týkajících se slečny Lucie perfektně

domluvit, bude střídat péče nejlepší pro všechny. Slečna Lucie tedy souhlasila, i když pořád nevěděla, jak to bude probíhat doopravdy.

Rodiče se po domluvě se slečnou Lucií domluvili, že střídat péče bude realizována po čtrnácti dnech, aby se slečna Lucie nemusela stěhovat každý týden a neměla pocit, že nemá žádný domov. Rodiče slečny Lucie se tedy rozvedli a pro slečnu Lucii začala nový život. Podle slov slečny Lucie „*to ze začátku bylo ideální.*“ V obou bytech rodičů měla slečna Lucie vlastní pokoj a její rodiče spolu prý perfektně komunikovali ve věcech týkající se slečny Lucie. Slečna Lucie uvedla, že dokonce spolu byli všichni tři několikrát na společné večeři a jednou prý „*dokonce všichni tři jeli na společný prodloužený víkend v létě na přehradu.*“ Vše bylo tedy naprosto ideální, ale jak to tak bývá, ne vždy trvá idylka věčně. Jednoho dne se slečně Lucii obrátil život pomalu vzhůru nohama.

Jednoho dne v létě, který trávila slečna Lucie u svého otce, kdy za dva dny měla celá rodina znovu odjet na společný prodloužený víkend, se vrátil Luciin otec z práce a oznámil jí, že na společný víkend s ní a s její matkou odjet nemůže, jelikož změnil zaměstnání a navíc si našel novou přítelkyni. „*Brala jsem to tenkrát v pohodě, bylo mi skoro sedmnáct a už jsem nelpěla na přítomnosti rodičů na dovolené.*“ Co se týkalo otcovy nové přítelkyně, slečna Lucie jí v té době ještě neznala, ale později, když jí poznala, zjistila, že je docela fajn. Navíc už prý v té době ani nevěřila, že by se její rodiče dali znovu dohromady, a proto toto sdělení o přítelkyni přijala naprosto v pohodě. Ne však její matka. Když jí Lucie zavolala, že táta s nimi nikam nepojede a proč nepojede, její matka jí položila telefon bez jediného slova. Vzhledem k tomu, že byt Luciina otce byl velmi blízko bytu Luciiny matky, běžela slečna Lucie hned k matce, aby zjistila co se děje. Jaké bylo její překvapení, když našla matku doma, jak brečí. „*Vůbec jsem nechápala, proč brečí, a měla jsem strach, že se stalo něco vážného.*“ Po chvíli slečně Lucii došlo, že její matka brečí kvůli tomu, že její otec s nimi nikam nejede a taky možná kvůli té jeho nové přítelkyni. V té době prý začalo, podle slov slečny Lucie, „*nejhorší období jejího života.*“

Začalo to prý úplně nevině, kdy ze začátku měla její matka problém s tím, že jde k tátovi a bude tam ta jeho přítelkyně. Pak zase měla problém s tím, že slečna Lucie odjede se svým tátou a jeho přítelkyní na dovolenou a nechá matku doma samotnou. „*Později to došlo až tak daleko, že mi začala zakazovat k tátovi chodit.*“ Slečna Lucie z toho byla úplně vyřízená, matka jí denně volala, když byla u otce, kde jsou, co dělají a jestli něco nepotřebují. Dokonce se jí matka snažila citově vydírat tím, že jí je špatně a že se má slečna Lucie vrátit k ní domů. To samozřejmě slečna Lucie rezolutně odmítla. Pro slečnu

Lucii bylo prý čím dál tím horší trávit čtrnáct dní s matkou a jednoho dne se slečna Lucie s matkou natolik pohádala, že se sbalila a odešla k tátovi o týden dříve, než měla. Otec slečny Lucie samozřejmě nic nenamítal, ale ještě ten večer odešel ke své bývalé manželce, aby si s ní o všem promluvil a vysvětlili si vše. Vrátil se až druhý den nad ránem s informací, že se Luciina matka pokusila o sebevraždu, ale že jí našel včas a tudíž bude v pořádku. Matka slečny Lucie strávila nějaký čas na psychiatrii a v té době také otec slečny Lucie požádal o svěřeni slečny Lucie do výhradní péče. „*Mamka by to nezvládla. I přesto, že už jsem byla skoro dospělá, starala bych se víc já o ni než ona o mě. A to ani táta, ale ani máma nechtěli.*“ Luciina matka s výhradní péčí otce souhlasila.

Na otázku týkající se vlivu rozvodu rodičů a střídavé péče na pozdější život dítěte, slečna Lucie odpověděla takto: „*Nevím. Opravdu ne. Ale možná to každého nějakým způsobem ovlivní a je jen na tom dítěti, zda se nechá ovlivnit pozitivně nebo negativně. A co se týče střídavé péče, tak já nejsem moc vhodný adept na její posuzování, jelikož mě střídavá péče mých rodičů nepřinesla vůbec nic dobrého, ba naopak. Přesto, že na začátku to vypadalo jako nejlepší řešení, nakonec mi to málem zabilo matku.*“

Slečna Lucie neví, jestli jí rozvod rodičů ovlivnil. Přiznává ale, že tu byly určité změny, kterým se musela přizpůsobit, ale že na ni asi neměly přímý vliv. Také udává, že střídavá péče do jejího života radost nepřinesla a proto na toto období nerada vzpomíná.

SHRNUTÍ

Slečna Lucie si rozvodem svých rodičů prošla v období, kdy u ní naplno nastupovala puberta, ale vzhledem ke skvělému vztahu jejích rodičů mezi sebou i k ní, nikdy nebyla typický „puberťák“. Její rodiče spolu i po rozvodu dokázali perfektně komunikovat ve všech oblastech, a proto se i všichni tři společně dohodli na střídavé péči, kdy slečna Lucie trávila čtrnáct dní u matky a čtrnáct dní u otce. Všem toto rozdělení vyhovovalo a ze začátku to skvěle fungovalo.

Zlom však nastal v době, kdy si otec slečny Lucie našel přítelkyni a už netrávil tolik času s Lucií a její matkou. Slečnu Lucii tato změna nijak nezaskočila, bylo jí v té době sedmnáct let a už tolik nelpěla na přítomnosti a pozornosti rodičů. Její matka s tím ovšem měla obrovský problém, a proto se vše v životě slečny Lucie začalo měnit k horšímu.

Slečna Lucie musela být svědkem matčiných hysterických scén, jejího pokusu o sebevraždu a následného pobytu v psychiatrické léčebně. Nerada na toto období vzpomíná, ale paradoxně se po tomto období s matkou ještě více sblížila.

Ze střídavé péče nakonec vznikla výhradní péče Luciina otce, se kterou souhlasila i její matka vzhledem k tomu, že by péči a výchovu o Lucii nezvládala tak, jak by měla.

Slečna Lucie si díky tomu, čemu si v tomto období prošla, začala více vážit rodiny i svých rodičů. Ale je naprosto rozhodnuta, že by nikdy za žádnou cenu nechtěla stejné peklo připravit svým dětem.

Co se týká jejího vztahu k mužům, po rozvodu svých rodičů názor na muže rozhodně nezměnila a ani nezahořkla. Dá se soudit, že je to z důvodu, že její otec naplno fungoval v celém jejím dětství a vždy v něm měla skvělý mužský a otcovský vzor. Co se týče otázky, zda měl rozvod rodičů a střídavá péče vliv na její pozdější život, nedá se s přesností určit. Jediné, co je jisté, že slečně Lucii střídavá péče nepřinesla radost ze života a málem jí to zabilo matku.

7 NÁVRH A PŘÍNOS PRÁCE

Bakalářská práce na téma „Střídavá péče a péče o děti z neúplných rodin – aspekty a doporučení“ byla zaměřena na porozvodovou péči o děti, zejména na střídavou péči a výhradní péči jednoho z rodičů. Kapitoly teoretické části obsahují doporučení, jak se věnovat dětem z neúplných rodin, aby rozvod a následná porozvodová péče měly co nejmenší dopad, hlavně psychický, na dítě i rodiče.

Cílem práce bylo zjistit, zda má nebo nemá střídavá péče a život v neúplné rodině vliv na pozdější život dítěte. Z tohoto důvodu byl výzkum zaměřen na dospělé jedince, kteří si ve svém dětství prošli rozvodem svých rodičů a následnou porozvodovou péčí. Ve dvou případech byla porozvodová péče realizována jedním z rodičů, ať už matky nebo otce. V posledním případě zažila respondentka výzkumu střídavou péči. Cíl práce se ani v jednom z případů nedal stoprocentně potvrdit, ale ani vyvrátit. Z výzkumu je patrné, že každý rozvod rodičů a hlavně porozvodová péče mají vliv na pozdější život dítěte, ale je vždy na daném jedinci, jak se nechá ovlivnit. Výzkum byl realizován pomocí metody rozhovorů a přímého pozorování respondentů. Z toho pak byly vypracovány kazuistiky.

Tato bakalářská práce je přínosem i pro sociální pedagogiku, jelikož se zabývá tématem porozvodové péče, které spadá do oblasti sociální práce, která velmi úzce souvisí se sociální pedagogikou. Porozvodovou péčí o dítě se zabývají pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří vykonávají sociální práci. Sociální pedagogové a sociální pracovníci by se měli snažit vyvažovat nepříznivé působení rodičů po rozvodu na dítě a případně by se měli postarat o to, aby zmírnili již vzniklé trauma dítěte, které rozvod zajisté vytváří.

ZÁVĚR

Moje bakalářská práce „Střídavá péče a péče o děti z neúplných rodin – aspekty, doporučení“ obsahuje dvě hlavní části – teoretickou část a praktickou část.

Cílem mé bakalářské práce je seznámit s problematikou spojenou s rozvodem manželství, porozvodovou péčí o dítě a dopadem střídavé péče či života v neúplné rodině po rozvodu na dítě.

Cílem mé praktické části je potvrdit nebo vyvrátit názor, že střídavá péče a život v neúplné rodině má vliv na budoucí život dítěte.

Teoretická část se skládá ze 4 kapitol. První kapitola vysvětluje základní pojmy, jako jsou rodina a její základní funkce. Druhá kapitola se zabývá hlavními příčinami rozpadů a rozvodů manželství a také právní úpravou rodinných poměrů. Jedna podkapitola je věnována novému občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb., který vešel v účinnost 1. 1. 2014 a díky kterému zanikl zákon o rodině č. 94/1963 Sb., který se navrátil do občanského zákoníku.

Třetí kapitola bakalářské práce se zaměřuje na druhy porozvodové péče v České republice, a to na výhradní péči jednoho z rodičů a na střídavou péči, o které soudy v České republice rozhodují nejméně. Většina autorů zabývajících se porozvodovou péčí a hlavně střídavou péčí, se shoduje na tom, že je důležité, aby se rodiče na střídavé péči dohodli a aby byli schopni spolu komunikovat ve všech věcech týkajících se dítěte. Co se týká výhradní péče jednoho z rodičů, z této kapitoly vyplývá, že ve většině případů (skoro v 90%) soud svěřuje dítě po rozvodu do výhradní péče matky a otcí je stanoven styk s dítětem a výše alimentů. Poslední, čtvrtá kapitola se zabývá neúplnou rodinou po rozvodu, a to buď v čele s matkou anebo v čele s otcem. Ve druhé až čtvrté kapitole bakalářské práce jsou vždy také určité doporučení, jak nejlépe celou situaci zvládnout, aby to mělo co nejmenší negativní dopad na dítě. Ve třetí a čtvrté kapitole jsou také vyjmenovány nejen výhody, ale také nevýhody jednotlivých případů porozvodové péče o dítě.

Navazující praktická část bakalářské práce obsahuje tři kapitoly. V první kapitole je vymezen cíl průzkumu, popsána metoda výzkumu a je tam i stanovena výzkumná otázka. Tato kapitola také popisuje zkoumaný vzorek lidí. Druhá kapitola je už zaměřena na vlastní výzkum a obsahuje konkrétní případy jednotlivých dospělých lidí, kteří si v dětství prošli rozvodem svých rodičů a zažili jednotlivé příklady porozvodové péče o dítě. Cíl

bakalářské práce je naplňován kvalitativním výzkumem, konkrétně formou kazuistik, pro jejichž zpracování jsem využila metodu polostrukturovaného rozhovoru a metodu přímého pozorování. Tyto rozhovory byly nahrávány na diktafon a následně přepsány a jejich přepis je přiložen v přílohách na konci bakalářské práce. K metodě přímého pozorování mi pomohla důvěrná známost s respondenty.

Na konci každé kazuistiky je shrnutí a toto shrnutí mimo jiné obsahuje potvrzení anebo vyvrácení názoru, že střídavá péče a život v neúplné rodině má vliv na budoucí život dítěte. Tento názor se nepodařilo z vybraných kazuistik ani potvrdit, ale ani vyvrátit, je však možné vyvodit, že nekonfliktní vztahy rodičů po rozvodu a jejich fungující komunikace přispívají nejen ke zdárné střídavé péči, ale také k výhradní péči jednoho z rodičů. Protože i při výhradní péči jednoho z rodičů je dle autorky třeba, aby se rodiče dokázali domluvit na běžných věcech týkajících se dítěte a aby byli schopni oddělit rovinu partnerskou a rovinu rodičovskou. Je jasné, že rovina partnerská po rozvodu nefunguje, ale rovina rodičovská musí dle autorky fungovat i po rozvodu rodičů.

Ve třetí a poslední kapitole praktické části s názvem „Návrh a přínos práce“ je zmíněn cíl bakalářské práce, za jakým účelem je práce prováděná, co bylo cílem průzkumu. Také je v této kapitole zmíněn přínos práce pro sociální pedagogiku.

Co se týká střídavé péče, ta není v naší společnosti příliš rozšířena. Autorka se domnívá, že je to z důvodu toho, že po rozvodu rodičů dochází k narušení vztahů mezi rodiči a rodiče nejsou schopni překonat krach a nejsou tedy schopni se natolik domluvit, aby mohl perfektně fungovat institut střídavé péče. Ale rodiče by si měli uvědomit, že dítě má právo být vychovááno nejen matkou, ale i otcem a že oba dva mají stejné právo podílet se na výchově dítěte. Neschopnost rodičů důvěřovat si a jejich špatná komunikace mohou vést až k bránění jednomu z rodičů ve styku s dítětem a v krajním případě až k soudnímu boji o dítě, ve kterém už ale nejde o lásku k dítěti, ale o to, který z rodičů ten boj vyhraje.

Při řešení porozvodové péče o dítě by měli mít všichni zúčastnění na paměti zejména zájem a blaho dítěte, a pokud se soud nebo rodiče rozhodnou pro střídavou péči, mělo by jít opravdu o nejlepší řešení pro dítě, ne pro rodiče.

V úvodu bakalářské práce je uvedeno, že pracovník orgánu sociálně – právní ochrany dětí vykonává sociální práci, a proto má tato práce přínos i pro sociální pedagogiku, jelikož jsou si tyto dva obory velmi blízké a jejich cíl je stejný, a to odhalení sociálního problému a jeho následné vyřešení. Autorka bakalářské práce se domnívá, že pokud nejsou rodiče

schopni se domluvit na porozvodové péči a jejich dohady mají negativní dopad na dítě, ať už je svěřeno do výhradní péče nebo do střídavé péče, stává se jejich chování činitelem, který velmi ohrožuje další vývoj dítěte. Proto by měli sociální pedagogové i sociální pracovníci vyvažovat nepříznivé působení rodičů, případně se postarat o to, aby zmírnili již vzniklé trauma dítěte.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKALÁŘ, Eduard. *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002, 215 s. ISBN 80-7021-605-0
- BALLNIK, Peter. *Otcem i po rozvodu*. Praha: Portál, 2012, 256 s. ISBN 978-80-262-0150-2
- BERGER, Maurice a Isabelle GRAVILLON. *Když se rodiče rozvádějí: jak pochopit cítění dítěte a jak mu pomoci*. Praha: Portál, 2011, 136 s. ISBN 978-80-7367-843-2
- COLOROSOVÁ, Barbara. *Krizové situace v rodině*. Praha: Ikar, 2008, 240 s. ISBN 978-80-249-1027-7
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka České republiky 2013*. [online] [2014-01-28]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/0001-13-r_2013
- ČTK, *Zákon střídavou péčí upřednostní rodiče před dětmi, tvrdí vládní výbor*, [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: http://zpravy.idnes.cz/zakon-stridavou-peci-uprednostni-rodice-pred-detmi-tvrdi-vladni-vybor-1me-/domaci.aspx?c=A110714_184035_domaci_jj
- FAFEJTA, Martin. *Dítěti nestačí, je-li s otcem jeden víkend za 14 dní* [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: <http://www.tatojaknato.cz/rozvod/155-diteti-destaci-je-li-s-otcem-jednou-za-14-dni>
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 80-717-8303-X.
- LABUSOVÁ, Eva. *Správný název pro střídavku* [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: http://www.evalabusova.cz/clanky/deti_do_kufru.php
- LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. In: *Sbírka zákonů*. 1993, č.2. [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- LUŇÁČKOVÁ, Oldřiška. *Muži versus ženy – právní úprava střídavé výchovy*. Právo a rodina, 2011, roč. 13, č. 10, s. 16-19. ISSN 1212-866X.
- MARHOUNOVÁ, Jana. *Od osamění k nové rodině*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, 123 s. ISBN AS13168

- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-7178-549-0
- MOTEJL, Otakar a kol. *Rodina a dítě. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. Praha: Aspi, 2007, 215 s. ISBN 978-80-254-1750-8
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 38. sv. ISBN 80-864-2958-X.
- NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 144 s. ISBN 978-802-4741-109
- NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Jak přežít rozvodové peklo*. Brno: JOTA, 2004, 197 s. ISBN 80-7217-294-8
- NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové šílenství*. Praha: Grada, 2007, 144 s. ISBN 978-80-247-1449-3
- OBČANSKÝ ZÁKONÍK. In: *Sbírka zákonů*. 2012, č.89. [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcansky-zakonik/>
- PREKOPOVÁ, Jiřina a Christel SCHWEIZEROVÁ. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. 5. vyd. Praha: Portál, 2008, 156 s. ISBN 978-80-7367-495-3
- SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 183 s. ISBN 80-717-8906-2
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2012, 224 s. ISBN 978-80-262-0217-2
- SPRAVEDLNOST DĚTEM – sdružení pro ochranu práv dětí, rodičů a prarodičů. [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=283>
- ŠKRABAL, Josef. *Jaké je složení domácností v ČR?* [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307
- ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2011, 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE. New York, 1989. [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: <http://www.unicef.cz/co-delame/kde-pusobime>

INFODATA. Veřejný portál statistiky a výkaznictví ministerstva spravedlnosti. [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupný z WWW: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998, 383 s. ISBN 80-7178-269-6

WALLEROVÁ, Radka. *Hodí se pro vás střídavá péče?* [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: http://ona.idnes.cz/hodi-se-pro-vas-stridava-pece-deset-otazek-napovi-f69-/deti.aspx?c=A110815_212318_deti_abr

WARSHAK, A. Richard. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996, 237 s. ISBN 80-7178-089-8

ZÁKON O RODINĚ. In: *Sbírka zákonů*. 1963, č.94. [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: <http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/>

ZÁKON O PRÁVU RODINNÉM. In: *Sbírka zákonů*. 1949, č.265. [online] [cit. 2014-01-28]. Dostupné z WWW: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/265-49.htm>

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Přehled rozvodů v ČR 2008 – 2012	16
Tab. 2: Porozvodová péče o dítě.....	22

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Počet rozvedených manželství za rok 2012	16
Graf 2: Svěření dětí do střídavé péče	25
Graf 3: Děti svěřené do výhradní péče matky	31
Graf 4: Děti svěřené do výhradní péče otce	33

SEZNAM PŘÍLOH

P I Rozhovor s panem Markem

P II Rozhovor se slečnou Janou

P III Rozhovor s paní Lucií

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S PANEM MARKEM

1. Kolik Ti bylo, když se Tvoji rodiče rozvedli?

Když se táta s mojí mámou rozvedli, tak mi byly dva roky.

2. Tak to si z toho asi moc nepamatuješ, že?

To máš pravdu. Vše vím jen díky tátovi a babičce, kteří mi to vyprávěli.

3. Víš tedy důvody rozvodu Tvých rodičů?

Vím, táta mi o tom vyprávěl, když mi bylo asi 14 let a měl už jsem z toho rozum, abych vše pochopil.

4. Proč se tedy rozvedli?

No táta mi vykládal, že máma vůbec nejevila žádný zájem o mě, což se tedy projevilo i v budoucnu. Taky mě prý hodně nechávala samotného doma a chodila bůhví kam. Táta v té době podnikal a vyprávěl mi, že kolikrát přijel třeba v osm večer domů a já jsem byl v postýlce a máma doma nebyla. No a taky prý zjistil, že je mu máma nevěrná.

5. Nevěrná?

Ano, nevěrná. Dokonce ji prý táta jednou načapal s tím chlapem. A to byla asi poslední kapka pro tátu.

6. Takže to byl Tvůj táta, kdo podával návrh na rozvod a svěření tebe do jeho péče?

Přesně tak, celý rozvod byl z iniciativy táty.

7. A Tvá máma s tím souhlasila?

Prý ano, jediné s čím nesouhlasila, bylo prý svěření mě do péče tátovi.

8. Kolik let byli Vaši spolu jako manželé?

Tak to vůbec nevím, to jsem se táty nikdy neptal a on mi to taky nikdy neřekl. Ale myslím si, že moc let to nebylo.

9. Víš, jaký byl důvod toho, proč jsi zůstal v péči otce a ne v péči matky, jak je běžné po rozvodu?

No tak hlavním důvodem bylo samozřejmě to, že se o mě vůbec nestarala, nejevila zájem, byl jsem jí prostě jedno. Táta to tedy prý vše musel složitě dokazovat, že to tak opravdu je, abych byl svěřen do jeho péče. No a vzhledem k tomu, jak na tom byl časově s prací, tak taky musel prokázat, že mu v péči o mě bude pomáhat jeho matka, moje babička. Pak už nic nebránilo tomu, abych byl svěřen do jeho péče.

10. Jak vypadala ta péče Tvého otce o Tebe po rozvodu?

Pro tátu to muselo být asi náročné, jelikož v té době podnikal a měl práce až nad hlavu, ale zvládal to skvěle, taky díky babičce.

11. Takže se o Tebe víc starala babička?

Ne to zase ne. Babička nám jen vypomáhala. Občas nám uvařila, přišla uklidit anebo mě pohlídala, když táta nestíhal v práci. Ale jinak se o mě táta staral přímo ukázkově, navíc si pak našel přítelkyni a od té doby jsme byli zase úplná rodina.

12. Jak často si se vídal s matkou?

Co si tak nějak matně vzpomínám, tak asi zhruba do osmi let jsem se s ní občas viděl, dokonce mě i jednou sama navštívila, ale pak v těch osmi to ustalo a až do osmnácti jsem jí už neviděl. V osmnácti jsem jí viděl u soudu kvůli alimentům, kdy

jsem tam akorát doložil papír, že stále studuji a tím to skončilo. Navíc ona neměla vůbec zájem o to se mnou promluvit. No a naposledy jsem o ní slyšel před třinácti lety, to mně bylo 21 let, když mi poslala smsku s přáním do Nového roku.

13. Od té doby už se neozvala?

Ne vůbec. A já ani sám nemám zájem se s ní vidět či s ní být jinak v kontaktu. Já všude tvrdím, že matku nemám. Protože kdybych měl, měla by o mě starost, chtěla by vědět, jak se mám a tak dále. Podle mě je matkou dítěte ta, která se o to dítě stará a vychovává.

14. Jsou nějaké věci, které se pro Tebe po rozvodu Tvých rodičů změnily?

No tak asi jedinou změnou pro mě bylo to, že jsem přišel o mámu, ale zase na druhou stranu mi ji perfektně nahrazovala tátova přítelkyně.

15. Jak jsi s tou tátovou přítelkyní vycházel a kolik Ti v této době bylo let?

Když si táta našel první přítelkyni po rozvodu, se kterou byl asi osm let, tak mi bylo zhruba nějakých sedm let. S Jarkou jsem vycházel perfektně. Byla pro mě jako moje druhá máma, vychovávala mě, vždy jsem za ní mohl s čímkoliv přijít a měl jsem jí doopravdy rád.

16. Mluvíš o ní jako o první přítelkyni Tvého otce po rozvodu, byla ještě nějaká jiná?

Ano byla. Táta si asi po osmi letech soužití s Jarkou našel jinou přítelkyni. To mi v té době bylo zhruba 14 let. Chápal jsem v té době, že ne všechno je napořád, tudíž jsem změnu tátovy partnerky nijak neřešil.

17. Jaká byla tátova nová přítelkyně?

Nebyla špatná. Docela jsem si s ní rozuměl, byla jen o šest let starší než já, tudíž jsem jí bral spíše jako kamarádku než jako macechu. Dokonce jsem díky tomuhle vztahu získal nevlastní ségru a později ještě jednu.

18. Takže rodinná idylka jo?

Vypadalo to tak ze začátku, ale později už tomu tak nebylo. Ono se mnou asi nebylo jednoduché v období puberty vyjít. Byl jsem docela problémové dítě, na školu jsem kašlal a chytl jsem se docela špatné party, která mě stahovala dolů.

19. Jak to jako myslíš, stahovala dolů?

Nerad o tomto období mluvím, ale díky této partě jsem se připelel i k nějakým lehčím krádežím a tak. Naštěstí už je toto období za mnou a já si uvědomuju, jak jsem byl hloupý, že jsem se nechal takhle ovlivňovat tou partou. Ale určitým způsobem jsem v té partě viděl nějaké zázemí a pocit bezpečí, který jsem doma neměl, nebo jsem si aspoň myslel, že ho doma nemám.

20. Jak to myslíš, že jsi doma neměl zázemí a pocit bezpečí?

Asi jsem měl, ale to si uvědomuju až teď. V těch sedmnácti mi to tak nepřišlo, vše se točilo kolem mladší ségry, pak kolem svatby mého táty s Alenou, pak se zase plánovalo narození další ségry. No prostě jsem měl pocit, že tam jsem jaksi navíc a že by bylo lepší, kdybych tam s nimi nebyl.

21. S tátou sis o tom nezkoušel o tom promluvit?

Nezkoušel, nechtěl jsem ho zatěžovat svými problémy, což byla blbost. Možná by vše dopadlo jinak, ale to už je teď jedno, čas vrátit nedokážu.

22. A jak to tedy dopadlo?

V osmnácti jsem odešel z domova a až do svých třiceti jsem se s tátou a jeho rodinou nestýkal, ani jsem se s nimi nikdy nekontaktoval.

23. Táta se nesnažil o kontakt s Tebou?

Ze začátku se snažil, ale já jsem o to nestál. Nechtěl jsem mu přidělovat starosti, proto jsem se radši odstěhoval skoro na druhý konec republiky a změnil jsem si číslo. Teprve až skoro ve třiceti jsem se rozhodl vrátit se zpátky do rodného města a navázat kontakt s tátou a celou rodinou.

24. Podařilo se to?

Podařilo se. Sice jsem zjistil, že babička mezitím zemřela a že se táta bude po nějakých patnácti letech znovu rozvádět, ale v kontaktu jsem jak s tátou, tak i s jeho bývalou manželkou Alenou a taky s nevlastními sestrami, které jsou už velké, že jsem je málem nepoznal.

25. Najde se něco v čem Tě rozvod Tvých rodičů pozitivně nebo i negativně ovlivnil, co se týče Tvého pozdějšího života?

Jedna maličkost by tu asi byla. Kolem toho osmnáctého roku života jsem měl docela špatný názor na ženský, a to z důvodu toho, že jsem to viděl u táty.

26. Myslíš si, že má život v rozvedené rodině obecně nějaký vliv na pozdější život dítěte?

Myslím si, že hodně záleží na tom, jak se ti rodiče rozejdou, jestli v dobrém anebo ve zlém. Taky záleží podle mě na tom, jak se ti rodiče schází s dítětem. Podle mého je to vždy velmi subjektivní a nelze jednoznačně říci, jestli má život v rozvedené rodině vliv na pozdější život dítěte.

PŘÍLOHA P II: ROZHOVOR SE SLEČNOU JANOU

1. Kolik Ti bylo, když se Tvoji rodiče rozvedli?

Když se moje matka rozváděla s mým biologickým otcem, byl mi necelý rok a v případě matčiného rozvodu s nevlastním otcem mi bylo čerstvých 19.

2. Prošla sis dvěma rozvody rodičů?

Ano prošla, ale vzhledem k tomu, že v prvním případě mi byl rok, nijak jsem to nevnímala a nezaznamenala, jelikož si to vlastně ani nepamatuji.

3. Druhý rozvod už si teda prožívala?

Samozřejmě, že prožívala. Každé dítě rozvod svých rodičů prožívá a je jedno, jestli je tomu dítěti pět let anebo 19 jako mně, když se naši rozváděli. A kdo tvrdí, že rozvod svých rodičů neprožívá nebo že je mu to jedno, lže.

4. V čem konkrétně jsi to prožívala?

No, popravdě mi z toho celého rozvodu nebylo úplně dvakrát nejlíp. Za prvé i přesto, že mi bylo 19, určitým způsobem jsem pořád doufala a věřila, že naši spolu vydrží až do konce života.

5. Jak to myslíš?

Já mám vlastně příjmení nevlastního otce, naši tenkrát po svatbě a před narozením sestry žádali o změnu příjmení, abych si nepřipadala doma jako cizí, když bych měla jiné příjmení než všichni ostatní. Ale nikdy si mne přímo neosvojil, tudíž jsem se bála, a vlastně oprávněně, že přijdu o otce.

6. Přijdeš o otce? Ty se nevidáš se svým biologickým otcem?

Nevídám. Ten člověk o mne nikdy nejevil zájem a poprvé jsem ho viděla až loni u soudu, kdy jsem ho žalovala o neplacení alimentů. Za otce jsem vždy považovala jen a jen svého nevlastního otce, i přesto, že můj rodný list to viděl a stále vidí jinak.

7. Tak to jsi o otce nepřišla, ne? Přeci i on si k Tobě vytvořil určité pouto a vztah za ty roky nebo snad ne?

Pouto i vztah si ke mně určitě vytvořil, to nakonec přiznává i on sám. Nikdy nedělal rozdíly mezi vlastními dětmi a mnou. Všechny nás bral jako vlastní a byli jsme jedna velká rodina. Navíc jsme měli všichni stejné příjmení, takže nebylo pochyb, že to tak je.

8. No tak tím pádem by to tak mělo být i po rozvodu, ne?

Teoreticky mělo, ale prakticky bylo vše úplně jinak. Rozvod dělá s lidmi vždycky divy a spoustu lidí úplně změní.

9. U Vás to teda dopadlo jak?

U nás to dopadlo tak, jak to nikdo vůbec nepředpokládal. Mladší sestra byla po rozvodu našich svěřena do výhradní péče matky a já s ní zůstala taky, což bylo jasné. Táta po rozvodu řekl, že nejsem jeho a na mojí další výživě se dál podílet nebude.

10. Když říkáš „táta“, myslíš tím kterého?

Jak už jsem řekla, tátu mám jen jednoho a tím je pan Aleš, druhý manžel mé matky. Biologického otce za tátu nepovažuji. Pro mě je otcem ten, kdo mě vychoval, a ne ten, kdo mě zplodil a víc se nezajímal.

11. Dobře. Kdy ses vlastně dozvěděla, že pan Aleš není Tvůj biologický otec?

Bylo mi tehdy asi dvanáct let, do té doby jsem si myslela, že táta je prostě táta a vůbec jsem to neřešila. Ale jednou jsem narazila na svůj rodný list a tam v kolonce „otec“ bylo nějaké úplně cizí jméno, které jsem do té doby v životě neslyšela.

12. Co Ti prolítlo hlavou, když jsi viděla ten rodný list s úplně cizím jménem?

Byla jsem z toho úplně šokovaná. Myslela jsem, že na úřadě popletli údaje a zapsali mi tam úplně neznámého chlapa jako otce. Hned jsem s tím samozřejmě běžela za mamkou, která mi začala vysvětlovat, jak to všechno doopravdy bylo.

13. Jak jsi na to reagovala?

Nemohla jsem tomu vůbec uvěřit. Věděla jsem, že mi naši kdysi měnili příjmení, ale byla jsem v té době malé dítě, a tak jsem si myslela, že když se mění po svatbě rodičů příjmení matce, musí se změnit i mně. Vůbec by mě v té době ani nenapadlo, že táta není vlastně můj táta.

14. Jak jsi to tedy přijala?

Chvíli jsem to vstřebávala, ale naši mi vysvětlili, že se pro mě vůbec nic nemění a že všechno zůstává takové, jaké to bylo doposud. V té době jsem si vlastně vytvořila názor, kterého se držím dodnes, že otcem dítětem není ten, kdo ho zplodí, ale ten, kdo ho vychová a stará se o něj.

15. Takže žádné zásadní změny po tomto Tvém zjištění nenastaly?

Vůbec ne. Táta jezdil s kamionem, tudíž býval doma jen pár dnů v měsíci, ale vždy se snažil, aby nám vymyslel nějaký perfektní program, který bychom si všichni společně užili. Když nebyl táta doma, snažil se nás jednou za čas vzít s sebou na cesty, abychom se taky podívali do světa. No a jelikož sestra byla ještě malá, většinou jsem jezdila s tátou já a byly to vždycky nejlepší prázdniny. Dodnes na to ježdění v kamionu po světě s tátou velmi ráda vzpomínám.

16. Kdy se u Vás začalo schylovat k rozvodu?

Já popravdě ani nevím. U nás bylo všechno pořád v pohodě. Jako ne, že by se naši nehádali, to hádali. Ale byly to takové ty běžné hádky, které jsou snad v každé druhé rodině. Proto když mi táta oznámil, že se chce rozvést, byla jsem z toho pěkně v šoku.

17. Jak to?

No každé dítě je v šoku z toho, když mu rodiče oznámí, že se chtějí rozvést, ale já z toho byla v šoku taky z toho důvodu, že mi to táta řekl dva dny po Novém roce a ještě na Silvestra naši vypadali jako šťastní manželé.

18. Překvapilo Tě to?

Překvapilo a hodně. Věděla jsem, že naši se občas hádají, když se táta vrátí domů, ale netušila jsem, že ty hádky jsou natolik vážné, že se táta s mámou budou chtít rozvádět.

19. Jak to u Vás vypadalo po tom rozhodnutí Vašich rozvést se?

V té době se u nás rozpoutalo hotové peklo a to doslova. Naši se hádali snad každou volnou minutu, co byl táta doma. No a když doma nebyl a vypadalo to, že by mohl být klid, hádali se po telefonu, takže klid nebyl. Co bylo přesně důvodem jejich hádek, jsem ale zjistila až po rozvodu.

20. Co tedy bylo důvodem jejich hádek?

Tátova milenka.

21. Milenka?

Ano, milenka. Táta už měl prý dlouhou dobu před rozvodem milenku, na kterou mu mamka přišla. Ale to nebyl jediný důvod jejich rozvodu. Těch důvodů bylo mnohem víc, od milenky až přes jejich větší věkový rozdíl.

22. Vrat' me se ještě k tomu, když Ti táta oznámil, že se na Tvé výchově nebude už dál podílet. Jak jsi to nesla?

Myslela jsem, že si ze mě táta dělá srandu, když mi to oznámil. Jako to, že není v mém rodném listu, přeci neznamená, že nejsem jeho dcera, vždyť mě přeci dvacet let vychovával, jiného tátu nemám a ani nechci mít.

23. A co ten biologický otec? Nezkoušela jsi kontaktovat jeho?

O biologickém otci mi ani nemluv. Kontaktovat jsem ho zkoušela, ale přes soudy kvůli neplacení výživného. Ale přesto, že jsem soud vyhrála, alimenty stejně neplatí a dle našeho státního zastupitelství ani platit nemusí.

24. Jaký je Tvůj biologický otec?

Nevím a ani to vědět nechci. Nechci se o něm dál bavit, ten člověk pro mě neexistuje.

25. Promiň. Jsou nějaké věci, které se pro Tebe po rozvodu Tvé matky a nevlastního otce změnily?

V pořádku. Pár věcí ano. Asi jako všem dětem po rozvodu rodičů.

26. Jaké třeba?

Velkou a zásadní změnou pro mě bylo, že jsem musela přestoupit z prezenční formy studia na kombinovanou formu studia. Bylo potřeba najít si nějakou práci, abych vypomohla alespoň trochu finančně mamce, sama by to nezvládla.

27. Vypomohla? Snad mamka dostává výživné, ne?

Ano, to dostává, ale jen na sestru, a to taky není nijak závratná suma a vzhledem k tomu, že na mě biologický otec nic neplatí a táta se podílet nechce, tak je to na mně.

28. Nemá celá tahle situace, ve které jsi, nějaký negativní dopad na Tvé studium na vysoké škole?

Ani bych neřekla, ba bych řekla, že je to, alespoň co se týče prospěchu, lepší než tomu bylo při prezenční formě studia. (☺)

29. Takže na to nahlížíš pozitivně?

Snažím se. Nejen, že se mi nezhoršil prospěch, ale také mám při kombinované formě daleko více času na své zájmy a přátele. A to, že přitom pracuji, mi taky nijak neuškodí, aspoň jsem finančně nezávislá. A na druhou stranu, je mnoho lidí, kteří pracují a přitom studují, takže nic neobvyklého v dnešní době.

30. Najde se ještě něco dalšího, v čem Tě rozvod rodičů ovlivnil, ať už pozitivně anebo negativně?

Já vlastně ani nevím, jestli mě rozvod rodičů nějak ovlivnil. Je možná pravda, že jsem musela jakoby rychleji dospět a začlenit se do toho běžného života, kdy člověk chodí každý den do práce a nemůže si dělat, co chce. Ale to neberu ani

negativně, ani pozitivně. Beru to prostě, jak to je. A co se týče nějakého vlivu rozvodu mých rodičů, nikdy jsem nebyla člověk, který by se nechal jen tak něčím ovlivnit, takže ani ten rozvod neměl moc šancí na ovlivňování. (☺)

31. Poslední otázka. Myslíš si, že má život v rozvedené rodině a neúplný život s matkou obecně nějaký vliv na pozdější život dítě?

Ano, myslím si, že život v rozvedené rodině má na pozdější život dítěte určitě nějaký vliv, i přesto, že si to ten dotyčný třeba nepřipouští. Tento vliv může být podle mě jak pozitivní, tak negativní. Ale to, jestli konkrétně na mě rozvod mých rodičů a život jen s matkou měl pozitivní nebo negativní vliv, nejsem momentálně vůbec schopna říci.

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR S PANÍ LUCÍÍ

1. Kolik Ti bylo, když se Tvoji rodiče rozvedli?

V době, když se naši rozvedli, bylo mi necelých patnáct let. Takže se u mě naplno rozjížděla puberta.

2. Kdy se u Vás začalo schylovat k rozvodu?

Já Ti ani popravdě nevím. Naši vypadali do poslední chvíle pořád v pohodě, žádný hádky, nic. Pak najednou jednoho dne přišli, zavolali si mě do kuchyně a řekli mi, že se chtějí rozvést.

3. Překvapilo Tě toto rozhodnutí Vašich?

No to si piš. Koho by to nepřekvapilo? Zvlášť, když to fakt na rozvod vůbec nevypadalo. Byla jsem z toho úplně v šoku.

4. Jak jsi na to jejich sdělení reagovala ty?

Po pravdě? Na začátku jsem se jim vysmála. Myslela jsem, že si ze mě dělají srandu, že je to zase jeden z jejich vtípků, kterými mě tak rádi bavili. Ale nebyl. Mysleli to naprosto vážně. A to snad bylo horší.

5. Jak to u Vás vypadalo po tom rozhodnutí Vašich rozvést se?

Naprosto normálně.

6. Počkej, to se Vaši nehádali nebo tak něco?

Ne vůbec. Naši se nikdy nehádali ani před rozvodem, teda aspoň ne přede mnou. A potom, co se rozhodli se rozvést, se taky nehádali. Vypadali, že jsou pořád v pohodě a není potřeba se rozvádět.

7. Vysvětlili Ti Vaši důvody, proč se rozvádějí?

Snažili se, ale nějak jsem to pořád nechápala. Naši mi řekli, že se chtějí rozvést, protože si spolu přestali rozumět, na spoustě věcí se neshodnou a i zájmy začínají mít odlišné.

8. Ale tak to bývá ve většině rodin, to přeci neznamená, že se musí hned rozvádět ne?

Však to jsem jim taky samozřejmě hned řekla. Ale snažili se mi vysvětlit, že těch důvodů je víc a že bych spoustu z nich nepochopila a že se vlastně nedají ani vysvětlit.

9. A nezkoušela jsi se někdy později zeptat na ty další důvody?

Nezkoušela. Nejdřív jsem se nechtěla pořád dokola ptát a teď už je mi to vlastně jedno.

10. Ptali se Tě Vaši na to, s kým chceš po jejich rozvodu zůstat?

No, jak se to vezme. Naši se mě samozřejmě zeptali, ale taky mi vysvětlili, že přemýšlejí nad střídavou péčí. Nejdříve jsem moc nesouhlasila, za prvé jsem si to moc nedovedla představit a za druhé jsem měla strach, že přijdu o kamarády, školu, no prostě klasické pubertální obavy.

11. Vaši sami chtěli střídavou péčí?

Ano, chtěli. Vysvětlili mi, že i přes to, že si nerozumí ve spoustě věcech, co se týká mě, dohodnou se vždycky a že nechtějí, aby se mě jejich rozvod nějak dotkl.

12. A jak probíhala ta střídavá péče?

Všichni tři jsme se společně dohodli, že se budu u našich střídat po čtrnácti dnech, abych se nemusela stěhovat každý týden. Mamka zůstala v našem starém bytě a táta si našel byt kousek poblíž, abych to měla blízko jak do školy, tak i na kroužky a případně i třeba k mamce, když bych si tam něco zapomněla.

13. No tak to zní úplně ideálně. Jak to vypadalo v praxi?

Ono to i ze začátku ideální bylo. V obou bytech jsem měla vlastní pokoj, naši spolu skvěle komunikovali, co se týkalo věcí ohledně mé osoby, dokonce jsme byli několikrát společně na večeri a jednou jsme dokonce všichni tři jeli na společný prodloužený víkend v létě na přehradu. Takže přímo značka ideál. Ale jen na čas.

14. Jak to myslíš? Takhle to u Vás nebylo pořád?

Nebylo. Jednoho dne se všechno změnilo a pak už to bylo čím dál tím horší.

15. Co to bylo za den?

No to už takhle přesně nevím, ale pamatuji si, že to bylo někdy v létě, právě před dalším společným víkendem. Táta mi tehdy po příchodu domů oznámil, že si našel jinou práci a taky, že má nějakou přítelkyni, a proto s námi na ten společný víkend neodjede. Brala jsem to tenkrát v pohodě, bylo mi skoro sedmnáct a už jsem nelpěla na přítomnosti rodičů na dovolené.

16. A co ta jeho přítelkyně?

Tak v té době jsem ji ještě neznala, ale když jsem ji později poznala, zjistila jsem, že je docela fajn. A navíc jsem už v té době nevěřila tomu, že se naši dají zase dohromady, i přesto, jak spolu perfektně komunikovali a vycházeli i po rozvodu. Ale někdo jiný v naší rodině pořád doufal, že se to vrátí do starých kolejí.

17. Koho myslíš? Mamku?

Ano, myslím mamku. Ještě ten den, kdy mi táta řekl důvody, proč s námi nikam nepojede, jsem jí to volala a snažila jsem se jí to vysvětlit, ale než jsem se k tomu dostala, položila mi telefon. Vzhledem k tomu, že tátův byt byl blízko tomu matčinu, hned jsem k ní běžela zjistit co se děje.

18. A co se dělo?

Mamka seděla doma v obýváku a hrozně brečela. Vůbec jsem nechápala, proč brečí, a měla jsem strach, že se stalo něco vážného. Ale po pár minutách mi došlo, že brečí kvůli tomu, že s námi táta nikam nejede a taky možná kvůli té jeho nové přítelkyni.

19. Zeptala ses jí co přesně se děje?

To víš, že zeptala. A měla jsem pravdu. Opravdu to bylo kvůli tomu, že táta s námi neodjede na ten prodloužený víkend a taky kvůli tomu, že si našel přítelkyni a na mámu se vykašlal. Snažila jsem se jí vysvětlit, že se na nikoho nevykašlal, ale že má právo na svůj život, jsou přeci rozvedení. Ale vůbec o tom nechtěla slyšet. V té době pro mě začalo asi nejhorší období mého života.

20. Jak to myslíš?

No, nejdříve to začalo úplně nevinně, když se jí nelíbilo, že jdu zase k tátovi a bude tam ta jeho přítelkyně anebo že s nimi odjedu na dovolenou a ji nechám samotnou doma. Později to došlo až tak daleko, že mi začala zakazovat k tátovi chodit.

21. To snad ne? Vždyť byli přeci rozvedení už nějaký čas a každý z nich měl právo na vlastní život, ne?

Však to jsem se jí taky snažila vysvětlit. Ale jako kdyby mě vůbec neposlouchala. Pokaždé, když jsem trávila čtrnáct dní u táty, mi skoro denně volala a zjišťovala, kde jsme, co děláme a jestli něco nepotřebujeme. Když jsem se jí snažila vysvětlit, že nic nepotřebujeme, že se máme fajn, začala dělat scény, jak jí je strašně špatně a ať se vrátím domů. Samozřejmě jsem odmítla, měla jsem být u táty a nehodlala jsem odtamtud odcházet dřív. A navíc se mi ani nechtělo.

22. Jak to?

Těch čtrnáct dní u mámy bylo čím dál víc horší. Pokaždé, když jsem se vrátila od táty, vyslechla jsem si hromadu poznámek o tom, jak na ni kašlu a že mám tátu a tu jeho daleko raději než jí a podobně. Jednou už jsem to nevydržela a řekla jsem jí, že má svatou pravdu, jelikož začíná být nesnesitelná a u táty nemám takové nervy jako s ní doma. Samozřejmě jsme se strašně pohádaly a skončilo to tak, že jsem si sbalila věci a i přesto, že jsem měla být ještě týden u mámy, odešla jsem k tátovi, kde jsem mu řekla, že už se k mámě vrátit nechci.

23. Co on na to?

Řekl mi, že u nich můžu být samozřejmě, jak dlouho chci, ale že by mamku mrzelo, když už bych k ní každých čtrnáct dní nebydlela. Domluvili jsme, že teda zůstanu tři týdny u něj, ale pak se zase na čtrnáct dní vrátím k mamce a on že s ní mezitím zkusí promluvit.

24. Jak to dopadlo?

Ještě ten večer se táta sbalil a odešel k mámě, aby si spolu promluvili a vše si vyjasnili. Byl tam strašně dlouho, začínala jsem se bát, co se stalo, navíc mi ani nebral telefon, ani on, ani mamka. Měla jsem strach. Táta přišel domů až někdy nad ránem a vypadal strašně vážně. Hned mi bylo jasné, že se muselo stát něco strašného. A měla jsem pravdu.

25. Co se stalo?

Nerada o tom mluvím, ale mamka se ten večer pokusila o sebevraždu. Naštěstí k ní ten večer šel táta, takže ji včas našel a zavolal jí záchranku a vlastně jí zachránil život.

26. Sebevražda? Kvůli čemu? Kvůli tátovi?

Ano, prý kvůli tátovi. Prý se nemohla dívat na to, jak je bez ní šťastný a jak já se od něj vracím vždy veselá, zatímco ona nás všechny jen trápí. Proto se rozhodla s tím skoncovat, aby už nás dál netrápila a my byli spokojení. Vysvětlovali jsme jí, že je to ta největší blbost, kterou mohla udělat a že samozřejmě nikoho netrápí. Strávila nějaký čas na psychiatrii, kde jí moc pomohli, takže když se vrátila domů, vypadala, že je zase v pohodě.

27. Vypadala? Ona nebyla v pohodě?

Ale jo, byla. Nebo se aspoň tak tvářila. Ale i přesto všechno jsme se i s tátou domluvili, že zažádá o svěření mé osoby do vlastní péče, ale že mamku budu moci navštěvovat, jak často jen budu chtít.

28. Proč jste nezůstali u té střídavé péče?

Protože mamka by to nezvládla. I přesto, že už jsem byla skoro dospělá, starala bych se víc já o ni než ona o mě. A to ani táta, ale ani máma nechtěli. Proto mamka souhlasila s tou výlučnou péčí táty a i s tím, že ji budu navštěvovat, jak jen to půjde a budu jí pomáhat.

29. Jsou nějaké věci, které se pro Tebe po rozvodu Tvých rodičů změnilo?

Přímo po rozvodu se pro mě nic nezměnilo. To spíš až později.

30. Co třeba?

No tak třeba to, že jsem nakonec zůstala v péči otce a od střídavé péče se upustilo. No a taky možná to, že se můj vztah s mamkou změnil.

31. Jak změnil?

No, nejdříve spíše negativně, protože jsme se čím dál tím víc hádaly a nevydržely jsme spolu pomalu ani v jedné místnosti. Ale po tom jejím, našťastí nezdařilém, pokusu o sebevraždu, jsme se daleko více sblížily, i přesto, že už jsem u ní nebydlela a byla jsem v péči otce.

32. Najde se ještě něco dalšího, v čem Tě rozvod rodičů a střídavá péče ovlivnil, ať už pozitivně nebo negativně?

Já vlastně ani nevím, jestli mě rozvod našich ovlivnil. Jako ano, byly tady určité změny, kterým jsem se musela přizpůsobit, ale přímo vliv na mě asi žádný neměly. I když je pravda, že v něčem mě to možná ovlivnilo. A co se týče té střídavé péče, tak nedokážu říct, jestli mě ovlivnila, ale radost ze života mi určitě nepřinesla.

33. V čem Tě to ovlivnilo?

V tom, že si daleko víc vážím rodiny a svých rodičů za to vše, co pro mě udělali. Ale na druhou stranu taky vím, že bych svým dětem nikdy nechtěla připravit takové peklo, jaké jsem měla v určitém období já.

34. Poslední otázka. Myslíš si, že má život v rozvedené rodině a střídavá péče obecně nějaký vliv na pozdější život dítěte?

Nevím. Opravdu ne. Ale možná to každého nějakým způsobem ovlivní a je jen na tom dítěti, zda se nechá ovlivnit pozitivně nebo negativně. A co se týče střídavé péče, tak já nejsem moc vhodný adept na její posuzování, jelikož mně střídavá péče mých rodičů nepřinesla vůbec nic dobrého, ba naopak. Přesto, že na začátku to vypadalo jako nejlepší řešení, nakonec mi to málem zabilo matku.